

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse Euroopa raamistiku tutvustamine

Roheline raamat

Mitteametlik tõlge

Euroopa Komisjoni koostatud

Ettevõtte ühiskondlik vastutus (*Corporate Social Responsibility* ehk *CSR*) on mõiste ja kontseptsioonina arenenud juba 1960ndatest aastatest alates ja on üha enam jõudnud rahvusvahelisse juhtimiskirjandusse ning konverentside päevakavadesse. Viimasel aastakümnel on seoses paljude äärmuslike juhtumitega ärimaailmas üheks avaliku arutelu tulipunktiks saanud küsimus ettevõtete rolli ja vastutuse kohta ühiskonnas laiemalt. Räägitakse ettevõtte rollist sotsiaalsete küsimuste lahendamisel, keskkonna kaitsmisel ja jätkusuutlikku arengusse panustamisel.

Ettevõtte peamise eesmärgina ei nähta enam pelgalt kasumi teenimist, vaid edukuse mõõdupuuks on ka firma võime vastata sotsiaalsetele ja keskkonnavalastele nõuetele ning ootustele. Otsetõlkes võiks termini tõlkida "ettevõtte sotsiaalse vastutuseks", ent mõiste sisu parema edasi andmise eesmärgil on eesti keeles kasutusele võetud "ettevõtte ühiskondliku vastutuse" mõiste. Lihtsustatult räägime vastutustundlikust ettevõtlusest, mis kaasaegses tähenduses on ettevõtte tegevuses sotsiaalse, majandus- ja looduskeskkonnaga arvestamine ning vastava põhimõtte integreerimine ettevõtte juhtimisprotsessi.

Ka Euroopa Komisjoni strateegiates, tegevustes ja algatustes on ettevõtte ühiskondlik vastutus tähtsal kohal, üheks kinnituseks selle kohta on 2001. aastal koostatud väljaande "Ettevõtte ühiskondliku vastutuse Euroopa raamistiku tutvustamine", mis annab sissejuhatava ja ülevaatliku pildi ettevõtte ühiskondliku vastutuse olemusest ning sellega seotud ettevõtte välistest ja sisemistest aspektidest. Rohelise raamatu välja andmisele järgnes konsulteerimisprotsess, kus huvitatud osapooltel üle Euroopa oli võimalus dokumendile tagasisidet anda.

Järgmise olulise sammuna andis komisjon 2002. oktoobris mandaadi läbi viia üleeuroopaline ettevõtte ühiskondliku vastutuse teemaline sidusgruppide foorum (*The European Multi-Stakeholder Forum on Corporate Social Responsibility*), mille eesmärgiks oli suurendada innovaativsust, kooskõla ja läbipaistvust olemasolevate ettevõtte ühiskondliku vastutuse alaste praktikate ja juhtimisvahendite hulgas. Kõrgetasemelised kohtumised toimusid 2003. ja 2004. aasta jooksul ning foorumi lõppraport esitati Komisjonile 29. juulil 2004. Sellele järgnes 2004-2005. aastal 29 Euroopa riiki hõlmav kampaania ning 2005. aastal on Komisjoni eestvedamisel toimumas mitmeid uusi algatusi.

Rohelise raamatu eestikeelse tõlke puhul on tegemist mitteametliku tõlkega ning peamiseks ajendiks selle väljaandmisel on soov ettevõtte ühiskondliku vastutuse alast eestikeelset kirjandust kujundada ja rikastada, kuna see senini praktiliselt puudub. Samuti loodame kaasa aidata ettevõtete ühiskondliku vastutuse alase diskussiooni ja arutelude käivitamisele ning Eestile sobiva lähenemise selgitamisele.

Käesolev trükis on valminud Avatud Eesti Fondi projekti Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum raames. Raamatu välja andmist toetas Geomedia Konsultatsiooni- ja Koolituskeskuse poolt koordineeritava rahvusvahelise projekti *CSR/SME - Promoting the Social Responsibility in Small and Medium Size Enterprises* raames Euroopa Liidu Leonardo da Vinci programm.

Täname Uku Lemberit ja Helena Metslangi toimetamisel osutatud abi eest.

Triinu Gröön, Elina Rääsk
Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum
foorum@csr.ee
www.csr.ee

Krista Noorkõiv, Triin Noorkõiv
Geomedia Konsultatsiooni- ja Koolituskeskus
geomedia@geomedia.ee
www.geomedia.ee

Sisukord

Eessõna	4
1. SISSEJUHATUS	5
2. MIS ON ETTEVÕTTE ÜHISKONDLIK VASTUTUS	8
2.1. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse sisemine dimensioon	9
2.1.1. Inimressursside juhtimine	9
2.1.2. Tööohutus ja -tervishoid	9
2.1.3. Muutustega kohanemine	10
2.1.4. Keskkonnamõjude ja loodusvarade juhtimine	11
2.2. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse välimine dimensioon	12
2.2.1. Kohalik kogukond	12
2.2.2. Ettevõtte partnerid, tarnijad ja tarbijad	13
2.2.3. Inimõigused	13
2.2.4. Ülemaailmsed keskkonnaprobleemid	15
3. TERVIKLIK LÄHENEMISVIIS ETTEVÕTTE ÜHISKONDLIKULE VASTUTUSELE	16
3.1. Ühiskondliku vastutuse integreeritud juhtimine	16
3.2. Ühiskondliku vastutuse aruandlus ja auditeerimine	16
3.3. Kvaliteet töökohas	18
3.4. Sotsiaalsed ja ökomärgised	19
3.5. Ühiskondlikult vastutustundlikud investeeringud	20
4. ARUTELUPROTSESS	22
Lisad	24
Mõisted	24
Kasulikud viited	26

EESSÕNA

Järjest enam Euroopa ettevõtteid rakendab vastutustundliku ettevõtluse põhimõtteid, vastates nii ühiskonnast tulenevale, keskkondlikule ja majanduslikule survele. Ettevõtteid soovivad erinevatele sidusgruppidele, sh töötajatele, omanikele, investoritele, tarbijatele, riigivõimuorganitele ja mittetulundusühingutele edastada selgeid sõnumeid. Ühiskondlikult vastutustundliku tegevusega panustavad ettevõtteid oma tulevikku, olles veendunud, et vabatahtlik pühendumine aitab tõsta nende kasumlikkust.

Juba 1993. aastal pöördus Euroopa Komisjoni president Delors Euroopa ettevõtete poole soovitusel osaleda võitluses sotsiaalse lõhenemise vastu. Pöördumine kutsus esile märkimisväärse arengu nii erinevate osapoolte aktiveerumise kui ka Euroopa äriõrgustike tihenemise näol. 2000. aastal kutsus Euroopa Komisjon Lissabonis üles ettevõtteid tutvustama oma ühiskondliku vastutusega seotud häid praktikaid nii elukestva õppe, tööprotsessi kujundamise, võrdsete võimaluste andmise, sotsiaalse kaasamise kui ka jätkusuutliku arengu alal.

Ühiskondlikku vastutust tunnetades ning võttes vabatahtlikult kohustusi, mis jäävad väljapoole seadustes ning normides väljendatud nõudmisi, püüavad ettevõtteid tõsta ühiskonna arengu, keskkonnakaitse ja inimõiguste kaitse taset, edendades nii isereguleerimist ning ühendades mitmesuguste sidusgruppide huve parema elukvaliteedi ja jätkusuutlikkuse saavutamiseks. Tunnustades eeltoodud aspektide olulisust, on käesoleva dokumendi rõhuasetus peamiselt ettevõtte ühiskondliku vastutuse sotsiaalsel mõõtmel.

Ettevõtete vastutustundlik tegevus viib uute partnerlussuhete arenemiseni ning uute valdkondade kujunemiseni olemasolevates koostöösuhetes - neis, mis puudutavad ühiskondlikku dialoogi, oskuste omandamist, võrdseid võimalusi ja muutuste juhtimist. Kohalikul ja rahvuslikul tasandil saab see võimalikuks läbi majandusliku ja sotsiaalse sidususe tugevdamise ning tervisekaitse parendamise, rahvusvahelisel tasandil läbi keskkonna- ning põhiõiguste kaitse.

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse kontseptsiooni eestvedajateks on peamiselt suurettevõtteid, kuigi vastutustundlik ettevõtetus kuulub kõigi ettevõtluse vormide juurde - riigi- ja eraomandis olevad ettevõtteid, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtteid ja ühingud.

Euroopa Liidu huvi ettevõtte ühiskondliku vastutuse vastu tuleneb selle oodatavast positiivsest mõjust Lissabonis vastu võetud strateegilise eesmärgi täitmisele „saada kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmispõhiseks majanduskeskkonnaks maailmas, mis suudab tagada stabiilse majanduskasvu, luua rohkem ja paremaid töökohti ning suurendada sotsiaalset sidusust“.

Käesoleva roheline raamatu eesmärgiks on algatada laiem arutelu selle üle, kuidas saaks Euroopa Liit propageerida ettevõtte ühiskondlikku vastutust nii Euroopa kui ka rahvusvahelisel tasandil, eelkõige kuidas maksimaalselt kasutada olemasolevaid kogemusi, julgustada innovaatilist lähenemist ning suurendada läbipaistvust. Samas soovib roheline raamat mitmepoolse koostöö süvendamisel põhinevat käsitlust, milles kõigil osapooltel on oluline roll.

1. SISSEJUHATUS

Ettevõtte ühiskondlik vastutus on kontseptsioon, mille alusel otsustavad ettevõtteid vabatahtlikult anda oma panuse parema ühiskonna ja puhtama keskkonna loomise heaks. Ajal, mil Euroopa Liit püüab määratleda ühiskonna väärtusi kohandades põhiõiguste hartat, tunnetab üha enam Euroopa ettevõtteid selgemalt oma ühiskondlikku vastutust ning näeb seda oma identiteedi osana. Vastutust väljendatakse oma töötajate ning laiemalt kõigi sidusgruppide suhtes, keda ettevõtte mõjutab või kes mõjutavad ettevõtte edukust.

Niisugused protsessid peegeldavad Euroopa kodanike ja sidusgruppide suurenevaid ootusi rolli suhtes, mis ettevõtetel tänases uues ja muutuvas ühiskonnas kujunemas on. Eelnev on kooskõlas jätkusuutliku arengu strateegia põhisõnumiga, mis võeti vastu Göteborgis toimunud Euroopa Komisjoni istungil 2001. aasta juunis. Nimetatud sõnumi kohaselt toimuvad majanduslik areng, ühiskonna sidusus ja keskkonnakaitse käsikäes.

Ühiskondlikku vastutust muudavad aktuaalseks mitmed tegurid:

- üleilmastumise ja laialdaste tööstuslike muudatuste taustal on kodanikel, tarbijatel, avaliku sektori organisatsioonidel ja investoritel uued ootused ja väljakutsed;
- sotsiaalsed kriteeriumid mõjutavad üha sagedamini eraisikute ja institutsioonide investeerimisotsuseid nii tarbijate kui ka investoritena;
- suureneb mure ettevõtete tegevusega kaasneva keskkonnakahju pärast;
- meedia ning kaasaegse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil muutub ettevõtete tegevus üha läbipaistvamaks.

Ettevõtte ja ühiskondlik vastutus

Puutudes üleilmastumise kontekstis kokku muutuva keskkonna väljakutsetega eelkõige Euroopa siseturul, tunnetavad ettevõtteid üha enam, et vastutuse võtmine ühiskonna ees võib neile majanduslikult kasulik olla. Kuigi ettevõtte üks esmaseid ülesandeid on kasumi teenimine, saab samal ajal panustada ka ühiskonna arengut toetavatesse ja keskkonnaalastesse tegevustesse, integreerides ühiskondlikult vastutustundliku käitumise kui strateegilise investeeringu oma äri strateegiasse, juhtimissüsteemi ja operatsioonidesse.

Kuna ettevõtte ühiskondlik vastutus on protsess, mille kaudu ettevõtteid juhivad oma suhteid erinevate sidusrühmadega, kes võivad mõjutada ettevõtte tegutsemisluba, on selle majanduslik sisu ilmne. Ühiskondlikku vastutust tuleks vaadelda sarnaselt kvaliteedijuhtimisega kui investeeringut, mitte kui kulutust. Ettevõtteid võiks seda käsitleda kui pikaajalise strateegia elluviimist, mis ühendab finants-, kommerts- ja sotsiaalvaldkonna, minimeerides ebakindlusest tulenevaid riske. Ettevõtteid peaksid edendama ühiskondlikult vastutustundlikku käitumist nii rahvusvahelisel kui Euroopa tasandil kogu oma tarneketi ulatuses.

Omapositsioonidokumendis „Realiseerides Euroopa töötaja potentsiaali: ettevõtete nägemus Euroopa sotsiaalpoliitikast pärast aastat 2000“ rõhutab Euroopa tööandjate organisatsioon UNICE (Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe), et Euroopa ettevõtteid näevad end vastutustundlikult käitudes ühiskonna lahutamatu osana, pidades kasumlikkust ettevõtte peamiseks ülesandeks, kuid mitte ainsaks eksisteerimise põhjuseks ning eelistades strateegiliste otsuste ja investeeringute osas pikaajalist mõtlemist.

Ühiskondliku vastutuse poliitiline kontekst

Euroopa tasandil on oluliseks küsimuseks, kuidas saab ettevõtte ühiskondlik vastutus panustada Lissaboni eesmärgi saavutamisse dünaamilise, konkurentsivõimelise, sidusa ja teaduspõhise majanduse loomisel. Lissabonis tegi Euroopa Nõukogu eraldiseisva pöördumise ettevõtete ühiskondliku vastutuse alaste heade praktikate osas elukestva õppe, töökorralduse, võrdsete võimaluste loomise, sotsiaalse kaasamise ning jätkusuutliku arengu valdkondades.

Euroopa Komisjoni sotsiaalprogramm, mille Nõukogu Nice´s kinnitas, rõhutas ettevõtte ühiskondliku vastutuse rolli tööhõiveprobleemide, majandusliku ja turuintegratsiooni ühiskondlike tagajärgede leevendamisel ning töötajate kohandamisel muutuva majandusega. Lisaks tehti Euroopa Liidu tippkohtumisel Nice´is Komisjonile üleskutse kaasata ettevõtteid koostöösse sotsiaalsete partnerite, ühenduste, kohalike omavalitsuste ja sotsiaalteenuste pakkujatega ning läbi nimetatud koostöö vastutustundliku tegevuse tugevdamisse. Euroopa Nõukogu istung Stockholmis tervitas ettevõtete initsiatiivi ühiskondliku vastutuse edendamisel ning viitas käesolevale rohelisele raamatule kui vahendile ideede vahetamise julgustamisel.

Euroopa Komisjoni kommunikatsioon jätkusuutliku arengu teemal, mida toetas Göteborgi Euroopa Nõukogu, rõhutas veelkord ettevõtte ühiskondliku vastutuse olulisust: *"Riiklikul poliitikal on võtmeroll ettevõtte ühiskondliku vastutuse edendamisel ning raamistiku loomisel, kindlustades, et ettevõtted integreeriksid keskkondlikud ja sotsiaalsed aspektid oma tegevusse [...] Ettevõtteid tuleb julgustada jätkusuutliku arengu proaktiivsele käsitlemisele nii oma tegevuses EL piirides kui ka väljaspool seda."*

Käesolev arutelu on samuti seotud Komisjoni valge raamatu "Euroopa Liidu valitsemisest" tõlgendusega. Kuna ettevõtte ühiskondlik vastutus panustab suurel määral ettevõtlikkust soodustava kliima loomisele, on see samuti seotud Komisjoni eesmärgiga luua ettevõtlik, innovaatiline ja avatud Euroopa – "Enterprise Europe".

Ettevõtte ühiskondlik vastutus on olulise tähtsusega kõikide majanduslike ja sotsiaalsete osapoolte ning ka riigiorganite jaoks, kes omakorda peaksid neid sidusgrupe oma tegevuses arvesse võtma. Mitmed liikmesriigid on tunnustanud ettevõtte ühiskondliku vastutuse olulisust ning on astunud ka konkreetseid samme selle edendamiseks. Kuna neil liikmesriikidel on selle teema osas tulnud kokku puutuda sarnaste raskustega, siis võiksid nad üksteise kogemustest õppida. Üldisel tasandil võiks Euroopa Komisjon edendada ettevõtte ühiskondlikku vastutust läbi oma programmide ja tegevuste. Veelgi enam – oluline on jälgida, et ühiskondliku vastutuse käsitlused oleksid kooskõlas Liidu põhimõtetega ning rahvusvaheliste kohustustega. Taanis algatas sotsiaalminister juba 1994. aastal kampaania "Meie ühine huvi: äri sektori ühiskondlik vastutus" ning asutas valdkonna süstemaatiliseks käsitluseks 1998. aastal Kopenhaageni Keskuse (*The Copenhagen Centre*).

Suurbritannias nimetati 2000. aasta märtsis ametisse ettevõtte ühiskondliku vastutuse minister. Asutati ka osakondadevaheline töögrupp, mille eesmärgiks on parandada ettevõtte ühiskondliku vastutuse koordineerimist valitsusesiseselt.

Rahvusvahelisel tasandil on Euroopa Liit kaubandus- ja arengukoostööpoliitika kaudu otseselt seotud ettevõtete turukäitumisega. Euroopa käsitlus ettevõtte ühiskondlikust vastutusest peaks seega peegeldama ning olema lõimitud laiemasse rahvusvaheliste algatuste konteksti: ÜRO Globaalne Kokkulepe (*UN Global Compact, 2000*), Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete sotsiaalpoliitika kohta (*ILO Tripartite Declaration of Principles concerning MNEs and Social Policy, 1977/2000*), Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni juhtnöörid rahvusvahelistele

ettevõtetele (*OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2000*). Kuigi need algatused pole seaduslikult kohustavad, väljendavad riikide valitsused oma pühendumist näiteks sellega, et teostavad seiret ettevõtete üle OECD juhtnööride täitmisel. Euroopa Komisjon on võtnud oma ülesandeks Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) juhtnööride aktiivse edendamise¹. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) tööjõustandardite täitmine (ametiühingute moodustamise vabadus, sundtööjõu kasutamise tühistamine, mittediskrimineerimine ning lapstööjõu mittekasutamine) on ettevõtte ühiskondliku vastutuse keskmes; nende järelevalvet ning vastavust peaks veelgi tugevdama².

Euroopa Liidu lähenemise põhiliseks panuseks on olemasoleva tegevuse täiendamine ning sellele lisaväärtuse andmine järgmiste meetmete abil:

- Üldise Euroopa raamistiku loomine ettevõtete ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste ühtlustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks. Raamistiku loomine sisaldab üldiste printsiipide, lähenemiste ja käsiraamatute väljatöötamist ning heade praktikate, innovaatiliste ideede ja lahenduste levitamist.
- Heade praktikate toetamine eeskätt ettevõtte ühiskondliku vastutuse kulu-efektiivsuse hindamise ja sõltumatu auditeerimise kaudu, kindlustades sellega valdkonna usaldusväärtust ja efektiivsust.

Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on algatada laiem dialoog ning arvamuste vahetus ettevõtte ühiskondliku vastutuse osas riiklikul, Euroopa Liidu ja rahvusvahelisel tasandil. Komisjon loodab, et selle algatuse tulemuseks on uus raamistik ettevõtte ühiskondliku vastutuse edendamiseks.

¹ OECD juhtnöörid näevad ette ka täitevmehhanismi, kaasates valitsusi ja sotsiaalseid partnereid riiklike kontaktisikute näol (Eestis on kontaktisikuks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja – tõlkija). OECD juhtnööride sisu hõlmab mitmeid ühiskondliku vastutuse valdkondi nagu laps- või sundtööjõu kasutamine, ühiskondlikud suhted, keskkonnakaitse, tarbijakaitse, läbipaistvus ja avalikustamine, korruptsioonivastane võitlus, tehnoloogiaülekanne, konkurents ja maksustamine.

² Komisjon väljastab infot põhiliste tööstandardite ja sotsiaalse valitsemise parandamise osas üleilmastumise kontekstis.

2. MIS ON ETTEVÖTTE ÜHISKONDLIK VASTUTUS?

Enamik ettevõtte ühiskondliku vastutuse definitsioone kirjeldavad seda kui mõtteviisi, mille alusel ettevõtted integreerivad **sotsiaalsed ja keskkonnaalased** aspektid vabatahtlikult oma tegevusse ning suhetesse sidusgruppidega.

Ettevõtte ühiskondlik vastutus ei tähenda mitte ainult seaduslike ettekirjutuste täitmist, vaid seaduse täitmisest kaugemale minekut ning aktiivsemat panustamist inimkapitali, keskkonda ja suhetesse sidusgruppidega. Keskkonnasõbralikesse tehnoloogiatesse ning äripraktikasse investeerimise kogemus näitab, et seaduse täitmisest enama tegemine aitab kaasa ettevõtte konkurentsivõime tõstmisele. Taoline tegevus, nt sotsiaalsfääris koolituste võimaldamise, töötajate parandamise või juhtkonna ja töötajate suhete arendamise näol, mõjub otseselt tootlikkusele. Paranenud konkurentsivõime omakorda võimaldab muutuste juhtimist ning ühiskondlikku arengusse panustamist.

Ettevõtte ühiskondlikku vastutust ei tohiks käsitleda kui asendusmehhanismi kehtivatele ja väljatöötatavatele seadustele ja regulatsioonidele. Riigid, kus taolised regulatsioonid veel puuduvad, peaks suuremat tähelepanu pöörama sobiva õigusliku raamistiku ülesehitamisele, määratledes sobiva rakendustasandi vastavalt sellele, milliseid ettevõtte ühiskondliku vastutuse alaseid tegevusi on nendes võimalik arendada.

Kuigi siiani on valdkonda edendanud peamiselt suuremad rahvusvahelised ettevõtted, on kontseptsioon oluline kõigi majandussektorite ja ettevõtetüüpide puhul, väikese ja keskmise suurusega ettevõtetest rahvusvaheliste korporatsioonideni. Arvestades väikese ja keskmise suurusega ettevõtete suurt osakaalu majanduses ja tööhõives, on ühiskondliku vastutuse kontseptsiooni laiem kasutamine olulise tähtsusega. Kuigi paljud väikeettevõtted tegutsevad juba loomu poolest vastutustundlikumalt (eelkõige läbi kogukonna kaasamise), aitaks pidev teadlikkuse tõstmine ja vastavate heade praktikate levitamise toetamine jätkuvalt nende seas vastutustundlikku käitumist propageerida. Ametiühingud, nagu ka teised koostöö- ja kaasamisvormid, aitavad ettevõtetel süsteemselt integreerida sidusgruppide huvisid ning kanda esilekerkivaid sotsiaal- ja tsiviilkohustusi.

Mitmed heade sotsiaalsete ja keskkonnaalaste tulemustega ettevõtted on tõestanud, et vastutustundliku tegevusega kaasnevad paremad tulemused, suurenenud tulu ja ettevõtte kasv. Paljude ettevõtete jaoks on mainitu alles uudne tegevus ja pikaajaline hindamine on veel ees. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse majandusliku sisu võib jaotada otseseks ja kaudseks. Otsesest positiivset mõju võib oodata näiteks paranenud töökeskkonnast (mis toob omakorda kaasa töötajaskonna suurema pühendumise ja produktiivsuse), aga ka loodusvarade tõhusamast kasutamisest. Kaudse mõjuna täheldatakse tarbijate ja investorite kõrgendatud tähelepanu, mis suurendab ettevõtte võimalusi turul. Teistpidi võttes võib vastutustundetu käitumisel olla negatiivne mõju ettevõtte mainele, tulenedes kriitikast ettevõtte tegutsemisviiside suhtes. See omakorda mõjutab ettevõtte võtmeväärtusi - kaubamärki ja mainet.

Finantsinstitutsioonid kasutavad üha enam sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid kriteeriume ettevõtte laenu- ja investeringuriski hindamisel. Ettevõtte noteerimine börsi eetikaindeksi koosseisus on tunnustus ühiskondliku vastutuse eest, tõstes samas ettevõtte reitingut ja omades seega konkreetset majanduslikku sisu.

Aktsiaturu ühiskondliku vastutuse indeksid väljendavad hästi ühiskondlikel kriteeriumitel põhineva valiku positiivset mõju finantsnäitajatele. Näiteks on Domini 400 ühiskondliku vastutuse indeks (ingl lühend DSI) alates käivitamisest 1990. aastal edestanud S&P500 enam kui 1% võrra tulususe ja riski hajutatuse alusel. Dow Jonesi jätkusuutlikkuse indeks on kasvanud alates 1993. aastast 180%, mida võib võrrelda Dow Jonesi globaalse indeksi kasvuga, mis on sama perioodi jooksul 125%.

On raske hinnata, mis täpselt määrab ühiskondlikult vastutustundliku ettevõtte majandusliku tulu. Uuringud (Industry Week, 15. jaanuar 2001) on näidanud, et rohkem kui poolte vastutustundlike ettevõtete keskmisest suuremast edukusest võib panna nende ühiskondliku vastutuse arvele, ülejäänud osa tuleneb nende tegevusharu tulemuslikkusest. Ootuste kohaselt on ühiskondlikult vastutustundlikumate ettevõtete kasum keskmisest suurem, sest nende võime edukalt hallata keskkonnaalaseid ja sotsiaalküsimusi on juhtimiskvaliteedi usaldusväärseks mõõdupuuks.

Ettevõtte ühiskondlikult vastutustundliku tegevuse mõjust majandustulemustele on vaja paremaid teadmisi, mistõttu on antud seose osas vaja viia läbi rohkem uuringuid. Valdkond võiks olla ettevõtete, riigiasutuste ja akadeemiliste institutsioonide edaspidiste uurimistööde osaks. Nimetatud jõupingutusi võiks toetada uuringute ja tehnoloogia arengu alased raamprogrammid.

2.1. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse sisemine dimensioon

Ettevõttesiseselt hõlmab ühiskondliku vastutuse alane tegevus peamiselt töötajaid, seostudes investeringutega inimkapitali, tööohutusse, tervishoidu ja muutuste juhtimisse. Keskkonna suhtes vastutustundlik käitumine on peamiselt seotud tootmises kasutatavate loodusressursside juhtimisega. Nimetatud tegevused aitavad juhtida muutusi ning tagada koos ühiskondlikku arenguga ka suurenev konkurentsivõime.

2.1.1. Inimressursside juhtimine

Oskustööliste kaasamise ja hoidmise võime on tänapäeval ettevõtete üha suuremaks väljakutseks. Inimeste juhtimise valdkonnas võiks olulisteks näitajateks olla elukestev õpe, töötajate võimustamine, ettevõttesisene informeeritus, tasakaal töö- ja pereelu ning vaba aja vahel, töötajaskonna mitmekesisus, naiste võrdväärne palk ja karjäärivõimalused, kasumi jaotamine ning omandi jagamise skeemid, tähelepanu pööramine tööväimele ning tööohutusele. Aktiivne kontakti hoidmine töötajatega, kes on ettevõtetest lahkunud puude või vigastustest tõttu, on kaasa toonud ka kulude kokkuhoidu.

Mittediskrimineeriv ja vastutustundlik värbamispraktika võiks hõlbustada etniliste vähemuste, eakamate töötajate, naiste, pikaajaste töötute ja puuetega inimeste värbamist. Selline tegevus on oluline Euroopa tööhõive strateegia eesmärkide täitmisel töötuse vähendamise, tööhõive suurendamise ja sotsiaalse tõrjutuse osas.

Elukestva õppe puhul on ettevõtetel oluline roll mitmel tasandil: panustamine koolitusvajaduste selgitamisse koostöös kohalike omavalitsustega, kes kujundavad kohalikke haridus- ja koolitusprogramme; noorte toetamine nende üleminekul koolist tööle, nt võimaldades neile praktikakohti; õppimise väärtustamine eelõpet ja kogemusel põhinevat õpet tunnustades (ingl APEL - *Accreditation of Prior and Experiential Learning*); elukestvat õpet soodustava keskkonna võimaldamine oma töötajaskonnale (eeskätt vähem haritud, väiksemate oskustega ning eakamatele inimestele).

2.1.2. Tööohutus ja tervishoid

Tööohutusele ja tervishoiule on traditsiooniliselt lähenetud seaduste ning sunnimeetmete kohaldamise kaudu. Seoses sagenevate allhangetega alltöövõtjatele ja tarnijatele on ettevõtted enam sõltuvad alltöövõtjate ning tarnijate tööohutuse ja tervishoiu nõuete täitmisest, kusjuures eriti oluliseks saab see juhul, kus tööks kasutatakse nende oma ruume ja seadmeid³.

³ Täpsem info Euroopa Tööturvalisuse ja Töötervishoiu Agentuuri kodulehel <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/facts11/>

Ettevõtted, valitsused ja ühendused otsivad lisavõimalusi töötervishoiu ja tööohutuse edendamiseks, kasutades vastavaid näitajaid kriteeriumina toodete ja teenuste allhankimisotsuste tegemisel, aga ka turundusvõttena oma toodete ja teenuste tutvustamisel. Selliseid vabatahtlikke tegevusi võib vaadelda täiendusena riigi seadustele ja järelevalvele, sest nende mõtteks on ennetava kultuuri loomine (nt töötervishoiu ja -ohutuse kõrgema taseme saavutamine).

Seoses kasvava tähelepanuga töötervishoiule ja -ohutusele ning toote ja teenuse kvaliteedile on tekkinud ka suurem vajadus nende mõõtmise, dokumenteerimise ja nendest teavitamise järele. Tööohutuse ja töötervishoiu mõõdikud on erinevas ulatuses kajastatud praegustes toodete ja seadmete sertifitseerimise ja märgistusjuhendites. Väljastatud on ka juhtimissüsteemidele ja allhankijatele kohaldatavaid peamiselt tööohutusele ja töötervishoiule keskenduvalid sertifitseerimise juhendeid.

Rootsi TCO märgistusjuhend kontorivarustusele (<http://www.tco-info.com/i/index.html>) on vabatahtlik märgistus, mille eesmärgiks on julgustada tootjaid arendama töö- ja keskkonnaalasel ohutumat kontorisisutust, abistada ostjaid valima kasutaja- ja keskkonnasõbralikku kontorivarustust ning anda müüjatele ja ostjatele selgesisuline märgis, mis aitab kokku hoida ostuks kuluvat aega, tööd ja raha.

Kuna paljud ettevõtted on alustanud tööohutus- ja töötervishoiukriteeriumite kajastamist oma hankelepingutes, on see kaasa aidanud ühtsete hankekriteeriumite väljakujunemisele, milles on ühtlustatud nõuded tarnijate tööohutusele, -tervishoiule ja juhtimissüsteemidele. See võimaldab kolmandatel isikutel korraldada vastavat sertifitseerimist või teostada esmast tarnijate valikut, hoolitsedes ka pideva arengu eest antud valdkonnas.

Hollandis kasutusel oleva tarnijate ohutuse kontrollnimekirja eesmärk on kinnitada ja atesteerida õli- ja keemiatööstussektori tarnijate töö- ja tervishoiusüsteeme.

Taani IKA hankepõhimõtted on aluseks teenuslepingute nõuete määramisel puhastusettevõtjatele.

2.1.3. Muutustega kohanemine

Euroopas toimuv laialdane restruktureerimine tõstatab töötajate ja teiste sidusgruppide jaoks uusi väljakutseid, sest tehaste sulgemine ja töökohtade suuremahuline kaotamine võib kaasa tuua kogukondade majandusliku, sotsiaalse ja poliitilise kriisi. Vähesed ettevõtted suudavad (enamasti läbi tegevuse vähendamise) restruktureerimist vältida. 2000. aasta tõi kaasa rohkem ettevõtete ühinemisi ja ülevõtmisi kui kunagi varem. Ühe uuringu põhjal saavutavad vähem kui neljandik restruktureerimistest oma eesmärgi, sest kulude vähenemist, tootlikkuse tõusu, kvaliteedi ja teeninduse paranemist takistab ümberkorraldustega tihti kaasnev töötajate motivatsiooni, lojaalsuse, loovuse ning tootlikkuse langus.

Ühiskondlikult vastutustundlik restruktureerimine tähendab kõigi asjaosaliste huvide ja mureküsimuste arvesse võtmist ning nende vahel tasakaalu leidmist. Restruktureerimispr otsess peaks sisaldama kõigi osapoolte kaasamist, avatud infovahetust ja konsultatsiooni, sest tihti on just need edu aluseks. Protsess peab olema hästi ette valmistatud, määratlema peamised ohud, hindama nii otsuste otseseid kui ka kaudseid kulusid, panema paika alternatiivsed strateegiad ja poliitika ning hindama kõiki alternatiive, mis võiksid vähendada töötajate koondamise vajadust.

Euroopa laialuluslik kogemus terase-, söe- ja laevaehitustööstuste restruktureerimisel on näidanud, et tegevus on edukas, kui see toimub avaliku sektori, ettevõtete ja ametiühingute koostöös. Protsessi käigus tuleks kaitsta töötajate õigusi, võimaldades neile ümberõpet; moderniseerida tootmisvahendeid ja tootmisprotsesse; kaasata riiklikke

ja erafinantseeringuid; seada sisse infovahetuse, dialoogi-, koostöö- ja partnerluse protsessid. Ettevõtted peaksid võtma osa vastutusest oma töötajaskonna edaspidise tööhõive eest.

Osaledes kohaliku elu arengus ning aktiivse tööturu strateegias läbi kaasatuse kohaliku tööhõive ja sotsiaalse sidususe alastes partnerlustes, saavad ettevõtted leevendada ümberstruktureerimisega kaasnevat sotsiaalset ja kohalikku mõju.

Euroopa Sotsiaalfondi 6. artiklis kirjeldatud kohaliku sotsiaalkapitali arendamise pilootprogrammi raames korraldatud *Fondacion Empresa y Sociedad (FES)* esitab huvitava näite ettevõtete kaasatusest sotsiaalse sidususe edendamiseks. Artikkel tutvustab mikroprojektide, eelkõige just väikeettevõtete tegevuse toetamist Madriidi vaesunud linnaosas. Mikrotoetustele lisaks pakuvad ettevõtted oma spetsialistidest töötajate mentorlust. FES on andnud lisatoetust mikrolaenude rahastamisele ligipääsu võimaldamise ning ettevõtete IT-vahendite annetuste näol.

2.1.4. Keskkonnamõjude ja loodusvarade juhtimine

Üldiselt aitab loodusvarade tarbimise ning heitainete ja prügi tekitamise vähendamine kaasa keskkonnamõjude alandamisele. Lisaks võib see vähendada prügikäitlemise ja energiakulusid, sisendi- ja saastemakse. Mõned ettevõtted on leidnud, et ressursside väiksem kasutamine toob kaasa kasumlikkuse ja konkurentsivõime tõusu. Keskkonna valdkonnas vaadeldakse vastavaid investeeringuid kui „võidan-võidad“ võimalusi – need on kasulikud nii ettevõtte kui ka keskkonna jaoks. Taolist põhimõtet järgitakse juba aastaid ning seda on hiljuti tunnustanud ka Euroopa Komisjoni 6. keskkonna programm (ingl *Commission's 6th Environment Action Programme*), mis selgitab, kuidas saavad Euroopa Liit ja liikmesriikide valitsused täita oma ülesannet aidata äri sektoril näha turuvõimalusi „võidan-võidad“ investeeringute tegemiseks. Nimetatud programm sätestab ettevõtte jaoks ka mitmeid teisi abinõusid: tugiprogrammi loomine eesmärgiga aidata ettevõtetel mõista Euroopa Liidu keskkonnanõudeid; ettevõtete keskkonnaalast sooritust tunnustavate autasude väljatöötamine ühtlustatud rahvuslikel alustel, mis aitaksid määratleda ning tunnustada eeskujulikke organisatsioone ning julgustada vabatahtlikku panustamist.

Integreeritud tootepoliitika (ingl *Integrated Product Policy* – IPP) on hea näide lähenemisest, mis võimaldab riigiasutustel ettevõtetega koostööd teha. IPP loodi arvestades toote mõjusid kogu tema elutsükli vältel ning selle väljatöötamise on kaasatud ettevõtteid ja teisi osapooli kuluefektiivseima lahenduse leidmiseks. Keskkonna valdkonnas on IPP tugev raamistik, mis edendab ettevõtte ühiskondlikku vastutust.

Teine lähenemine, mis edendab ettevõtte ühiskondlikku vastutust, on Euroopa Liidu keskkonnajuhtimise ja -auditeerimise süsteem EMAS, millele vastab rahvusvaheline standard ISO 19000. EMAS julgustab ettevõtteid vabatahtlikult sisse viima kogu ettevõtet hõlmavat keskkonnajuhtimise ja auditeerimise süsteemi, mis aitab kaasa pidevale keskkonnaalase tegevuse parendamisele. Keskkonnaaruanded on avalikud ning neid ratifitseerivad tunnustatud keskkonnaaudiitorid.

Ettevõtted on samuti teadlikud võimalustest, mis kaasnevad parendatud keskkonnaalaste tegevustega ning püüavad sellest kasu saada.

Euroopa ökoefektiivsuse algatus (www.wbcsd.ch/eurint/eeei.htm) on Maailma Jätksuutliku Arengu Ärinookogu (WBSCD) ning Euroopa Keskkonnapartnerite algatus, mille eesmärk on loimida ökoefektiivsus Euroopa ettevõtetesse ning Euroopa Liidu tööstus- ja majanduspoliitikasse.

2.2. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse välimine dimensioon

Ettevõtte ühiskondlik vastutus laieneb ettevõttest väljapoole tema kohaliku kogukonda, hõlmates selles paiknevaid arvukaid sidusgrupe – lisaks töötajatele ja omanikele ka äripartneriteid ja tarnijad, kliente, riigiasutusi ja kohaliku kogukonna ning keskkonna huve esindavaid ühendusi. Rahvusvaheliste investeeringute ja globaalsete tarnekettide mõjul laieneb ettevõtte ühiskondlik vastutus ka üle Euroopa piiride. Kiire üleilmastumine on õhutanud arutelusid globaalsest valitsemisest, millele aitab kindlasti kaasa ka vastutustundliku ettevõtluse alase vabatahtliku tegevuse areng.

2.2.1. Kohalik kogukond

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse kontseptsioon hõlmab ka ettevõtete lõimumist kogukonna ellu, mis ettevõttest sõltuvalt tähendab Euroopas või kogu maailmas asuvaid kogukondi. Ettevõtted panustavad oma kogukondadesse töökohti luues, palka ja makse makstes ning tehes muid soodustusi. Ettevõtted on samuti sõltuvad oma tegutsemiskeskonna tervisest, stabiilsusest ja heaolust. Näiteks värbavad ettevõtted enamiku oma töötajatest kohalikul tööturul, mistõttu on nad otseselt huvitatud vajalike oskuste olemasolust selles keskkonnas. Väikeettevõtete puhul on ka enamik kliente pärit kohalikust kogukonnast. Seega mõjutab ettevõtte maine kohalikus keskkonnas otseselt tema konkurentsivõimet nii tööandja kui ka tootjana.

Ettevõtted on seotud ka kohaliku füüsilise keskkonnaga. Mõnede ettevõtete tootmine või teenuste pakkumine sõltub otseselt kohaliku keskkonna puhtusest, näiteks puhta õhu, vee või teede näol. Kohalikest füüsilisest keskkonnast võib sõltuda ettevõtte võime veenda oma tulevaseid töötajaid sinna tööle asuma. Samas võib ettevõtte olla vastutav mitmete saastetegevuste eest, nt müra, valgus, veesaaste, heitgaasid, maapõue saastamine ning transpordi ja jäätmemajandusega seotud keskkonnaprobleemid. Keskkonnateadlikumad ettevõtted on seega tihti keskkonnavalase haridusega mitmeti seotud.

Paljud ettevõtted osalevad kogukonnaprobleemide lahendamises, kasutades selleks erinevaid vahendeid – näiteks praktikakohtade võimaldamine, keskkonna- ja heategevusorganisatsioonide toetamine, heitunud inimeste värbamine, paindlike võimaluste pakkumine lastega töötajatele, kohalikes projektides osalemine, kohalike spordi- ja kultuuriürituste toetamine ning kohalikele heategevusüritustele annetuste tegemine.

Kohaliku kogukonnaga heade suhete arendamine ning selle kaudu sotsiaalse kapitali tugevdamine on ettevõtete jaoks olulise tähtsusega. Rahvusvahelised ettevõtted kasutavad häid suhteid üha laialdasemalt selleks, et toetada oma filiaalide integreerumist kohalike turgudega, kuhu ollakse sisenenud. Oluliste inimeste tundmine kohalikul tasandil ning kohalike keskkonnavalaste traditsioonide ja tugevuste tundmine on väärtused, millest võib saada majanduslikku kasu.

Finantsinstitutsioonidel on sotsiaalsetes investeeringutes oluline roll, näiteks võidakse investeerida projektidesse, mis toetavad otseselt konkreetseid kogukondi või piirkondi (eelkõige majanduslikult mahajäänematel aladel). Taolised investeeringud on tavaliselt kohalike arengupankade poolt välja antavad laenud ja deposiidid, mille intressid on võrdsed turuintressiga või neist madalamad.

Võrdne mõistlike hindadega ligipääs üldistes majanduslikes huvides olevatele teenustele on Euroopaliku ühiskonnamudeli keskmes. Juhul kui see ei ole seadusega tagatud, püüavad mõned ettevõtted selle olulisust mõistes oma ühiskondliku vastutuse osana taolist võimalust tarbijatele kindlustada. Näitena võib tuua põhiliste pangandusteenuste pakkumise. Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon (ETUC) ja Euroopa Ühiskondlike Ettevõtete Keskus (CEEP) tegid 2000. a. juunis ühise ettepaneku üldistest huvidest lähtuvate teenuste harta loomiseks.

2.2.2. Ettevõtte partnerid, tarnijad ja tarbijad

Koostöös äripartneritega saavad ettevõtted vähendada kulusid, lihtsustada protsesse ja tõsta kvaliteeti. Tarnijate valik ei pea alati toimuma läbi enampakkumiste. Suhted liitute, ühissetevõtetest partnerite ning tütarettevõtetest on võrdselt olulised. Pikemas perspektiivis võivad head suhted soodustada õiglaste hindade, tingimuste, ootuste ning kvaliteedi ja usaldusväärse tarne kujunemist. Sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundliku tegevuse juures peavad ettevõtted kinni pidama kõikidest EL ja kohalikest konkurentsiseadustest.

Suurettevõtted on väiksemate ettevõtete äripartnerid – klientide, tarnijate, töövõtjate ja konkurentidena. Ettevõtted peavad olema teadlikud, et nende ühiskondlikku käitumist võib kogu tarneketi ulatuses mõjutada ka partnerite ja hankijate tegevus. Ühiskondlikult vastutustundliku tegevuse mõju ei ole piiritletud vaid ettevõtte endaga, vaid laieneb ka tema partneritele. Eelnev puudutab kõige rohkem suuri ettevõtteid, mis tellivad osa oma teenuseid või kaupu väljastpoolt ning on sellega laiendanud oma ühiskondliku vastutuse piire ka tarnijatele ning nende töötajatele. Tuleks silmas pidada, et mõnikord võib taoliste tarnijate heaolu sõltuda suures osas või täies ulatuses ühest suurettevõttest.

Mõned suurettevõtted käituvad ühiskondlikult vastutustundlikult edendades kohalikus kogukonnas ettevõtlikkust. Näitena võib tuua mentorluse, mida suuremad ettevõtted pakuvad väikeettevõtetele ja alustajatele, ning vastutustundliku ettevõtluse alase kommunikatsiooni ja aruandluse tugiteenuse pakkumise.

Ettevõtte riskikapitali juhtimise (ingl *corporate venturing*) kaudu on suurettevõtetal võimalus uusi innovaatilisi firmasid arendada. See tähendab olukorda, kus suurfirma omandab vähemosaluse paljutöotavas uues ettevõttes ja soodustab selle arengut. Selline tegutsemine pakub mõlemale partnerile mitmesuguseid eeliseid, sealhulgas paremat juurdepääsu innovaatilistele arengutele suurettevõtte jaoks ning väikeettevõtte jaoks kergemat juurdepääsu finantsressurssidele ning turgudele.

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse osaks on tarbijatele vajalike ja soovitud toodete ja teenuste pakkumine efektiivsel, tulemuslikul ja keskkonnateadlikul viisil. Edukamad peaksid olema need ettevõtted, mis loovad klientidega pikaajalised suhted, suunates organisatsiooni kui terviku tähelepanu tarbijate vajaduste ja soovide mõistmisele ning rahuldades neid parima kvaliteedi, turvalisuse, usaldusväärse ja teenindusega toodete ja teenuste pakkumisega. Kõigile sobiva tootedisaini⁴ põhimõtete rakendamine on hea näide ettevõtte ühiskondlikust vastutusest.

2.2.3. Inimõigused

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse oluline komponent on inimõiguste tagamine, seda eriti seoses ettevõtte rahvusvahelise tegevuse ja tarneahelates osalemisega. See väljendub ka tunnustatud rahvusvahelistes standardites, näiteks ILO kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete jaoks (ILO *Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy*) ja OECD juhtnõõrid rahvusvaheliste ettevõtete jaoks (OECD *Guidelines for Multinational Enterprises*). Inimõiguste teema on väga kompleksne ja sisaldab poliitilisi, seadusandlikke ja moraalseid dilemmasid. Ettevõtted peavad vastama väljakutsuvatele küsimustele, sh kuidas identifitseerida ettevõtte vastutuse erinevust riigi omast; kuidas teha kindlaks, kas nende äripartnerid käituvad vastavalt ettevõtte põhiväärtustele; kuidas käituda riikides, kus inimõiguste rikkumised on laialt levinud. Euroopa Liidul on oma koostööpoliitika raames kohustus kindlustada tööjõustandardite, inimõiguste ja keskkonna kaitse. Euroopa Liidu jaoks lahendamist vajavaks väljakutseks on oma arengupoliitika, kaubanduspoliitika ja eelkõige Euroopa investeeringute kaudu arengumaade erasektori arendamise strateegia omavahelise kooskõla saavutamine.

⁴ Kõigile sobiv tootedisain tähendab toodete ja teenuste pakkumist, mida saavad kasutada võimalikult paljud, sealhulgas puuetega inimesed.

Cotonou⁵ lepingu (ingl *Cotonou Agreement*) oluline uuendus on korrupsioonivastase võitluse tunnustamine kokkuleppe fundamentaalse elemendina ja selge viitamine korrupsioonile kui peamisele arenguprobleemile, millega tuleb tegeleda. Tõsised korrupsioonijuhtumid, sealhulgas altkäemaks, mis viib selliste juhtumiteni, võiksid olla aluseks koostöösuhete lõpetamisele. Kokkuleppes korrupsiooniklausli sellise sätestamise eesmärgiks ei ole ainult selgepiirilise sõnumi edastamine abisaajatele, vaid ka Euroopa investorite ja teiste osapoolte läbipaistvama tegutsemise propageerimine. Euroopa Liit ja Aafrika, Kariibi ja Vaikse ookeani riikide esindus Lomé konventsiooni juures on kokku leppinud kindla protseduuri reegli, kuidas selliste korrupsioonijuhtumitega tegeleda (Art 9).

Mittetulundusühenduste ja tarbijagruppide suureneva surve tõttu rakendavad ettevõtted ja terved tööstusharud üha enam tegevusjuhendeid, mis hõlmavad töötingimusi, inimõigusi ja keskkonnanäpette, erilist tähelepanu pööratakse allhankijate ja tarnijatega seotud küsimustele. Seda tehakse mitmel põhjusel, tihti selleks et parandada ettevõtte mainet ja vähendada tarbijate negatiivse reaktsiooni riski. Tegevusjuhendid ei ole alternatiiviks riiklikele, Euroopa Liidu ja rahvusvahelistele seadustele ja siduvatele reeglitele: viimased kindlustavad kõigile rakenduvad miinimumnõuded, samal ajal kui tegevusjuhendid ja muud vabatahtlikud algatused võivad ainult eelmainitud täiendada ja propageerida kõrgemaid standardeid.

Taani Tööstuse Keskkliit (*The Confederation of Danish Industries*) on koostanud tööstusettevõtete jaoks inimõiguste alased juhendmaterjalid, kutsudes ettevõtteid üles taotlema samu ühiskondliku vastutuse standardeid nii oma koduriigis kui ka riigis, kus toimub tootmine.

Üha suurenev arv rahvusvahelisi ettevõtteid on oma tegevusjuhendite kaudu nähtavalt pühendunud inimõiguste kaitsele. Samaaegselt suureneb Euroopa jaemüüjate arv, kes rakendavad imporditavaatele toodetele nende tootmise eetika standardeid. 1998. aastal kohaldas Euroopa jae- ja hulgikaubandusettevõteteid ja organisatsioone ühendav keskkliit (*Eurocommerce*) juhtnõõrid sotsiaalsete ostutingimuste kohta, mis käsitles laps-, sund- ja vangide tööjõu kasutamist.

On olemas mitmeid näiteid tegevusjuhenditest, mis on Euroopa tasandil sotsiaalsete partnerite poolt allkirjastatud. Eelkõige on need levinud tekstiili-, rõivatööstuse ja kaubandussektorites ning on pälvunud Euroopa Komisjoni heakskiidu.

Üha enam on teadvustatud, et ettevõtte tegevuste mõju oma töötajate inimõiguste ja kohaliku kogukonnaga seoses laieneb rohkemale kui töötajate õiguste probleemidele. Seda näiteks juhul, kui ettevõtte töötab koos riiklike jõududega inimõiguste rikkumise olukorras.

Suurbritannia valitsus moodustas koostöös Ameerika Ühendriikidega juhtivate nafta-, gaasi- ja kaevandusettevõtete ning inimõigusorganisatsioonide esindajatest töögrupi, mille tulemuseks oli energia- ja kaevandussektoris vabatahtlike turvalisus- ja inimõiguste printsiipide (*Voluntary Principles on Security and Human Rights*) kohaldamine 2000. aasta detsembris.

Kuigi vabatahtlikud tegevusjuhendid võivad aidata kaasa rahvusvaheliste tööstandardite levitamisele, sõltub nende efektiivsus sobilikust rakendamisest ja kontrollist. Vastasel juhul võivad need näiteks viia olukorrani, kus mitmetele firmadele tootvad allhankijad peavad täitma erinevaid nõudeid palkade, tööaja ja muude sotsiaalsete tingimuste osas. Seetõttu peavad tegevusjuhendid lähtuma ILO põhikonventsioonidest, nagu on määratletud 1998. aasta ILO Deklaratsioonis tööprintsiipide ja õiguste kohta ning OECD juhtnõõrides rahvusvaheliste ettevõtete jaoks, kaasates sotsiaalseid partnereid ja arengumaades olevaid osapooli.

Tegevusjuhendit peab rakendama organisatsiooni kõigil tasanditel ja tootmisliinidel. Tähtis on kogu informatsiooni avaldamine, sealhulgas ka kohalikule kogukonnale, pideva

⁵ Cotonou leping sõlmiti 2000.a. juunis ja sellega loodi uus alus EL - Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani maade ehk ACP suhetele. Lepingu põhiohk on kaubandusküsimustel.

dialogi käigus. Samavõrd oluline on ettevõtte juhtkonna, töötajate ja kogukonna koolitus reeglite rakendamise osas. Rõhk peab olema arengukesksel lähenemisel: tuleb rõhutada pidevaid järk-järgulisi parendusi standardite ja reeglite eneste suhtes. Lapstööjõu kasutamise korral ei peaks ettevõtted järgima mitte ainult ILO konventsioone loobudes hankijatest, kes kasutavad lapstööjõudu, vaid peaksid näiteks aitama lahendada laste vaesuse probleemi, aidates lapsi hariduse omandamisel.

Inimõiguste kaitsmiseks on vaja pidevalt kontrollida tegevusi ja nende vastavust reeglitele. Kontrolli väljatöötamine ja läbiviimine peaks järgima täpselt paikapandud standardeid ja reegleid, mis reguleerivad nn sotsiaalset auditeerimist teostavaid isikuid ja organisatsioone. Seire on oluline tegevusjuhendite usaldusväärsuse kindlustamiseks ning peaks hõlmama sidusgruppe, sh avaliku võimu esindajaid, kaubandusliite ja mittetulundusühendusi. Tasakaal väliste ja sisemiste kontrolliskeemide kasutamise vahel peaks eelkõige väike- ja keskmiste ettevõtete jaoks parandama nende kuluefektiivsust. Eelnevast tulenevalt on vaja tegevusjuhendite suuremat läbipaistvust ja täiustatud aruandlusmehhanisme.

15. jaanuaril 1999. võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni "Euroopa Liidu standardid arengumaades tegutsevatele Euroopa ettevõtetele: Euroopa ühise tegevusjuhendi poole", teadvustades Euroopa käitumisreeglitiku koostamise vajadust, mis viiks rahvusvahelistel standarditel põhinevate vabatahtlike tegevusjuhendite suurema standardiseerimise ja Euroopa Seire Platvormi (*European Monitoring Platform*) loomiseni, mis haldaks kaebuste lahendamise protseduuri ning heastavaid abinõusid.

2.2.4. Ülemaailmsed keskkonnaprobleemid

Kuna ettevõtted tarbivad ressursse kõikjal maailmas ning nende äritegevusega seotud keskkonnaprobleemidel on riigiülene mõju, on ka ettevõtted globaalse keskkonna mõjutajad. Seega on neil võimalik järgida ühiskondliku vastutuse põhimõtteid nii Euroopas kui ka mujal maailmas – näiteks saavad ettevõtted vastavalt Euroopa integreeritud tootepoliitikale soodustada oma tarneahelate kaudu keskkonnasõbralikumaid käitumist ning enam kasutada rahvusvahelisi ja Euroopa juhtimise ning tootmisega seotud abivahendeid. Ettevõtete investeeringud ja käitumine kolmandates riikides mõjutavad otseselt kohalikku sotsiaalset ja majanduslikku arengut.

Diskussioon ettevõtete rolli üle jätkusuutliku arengu saavutamisel on rahvusvahelisel areenil üha enam tähtsust võitmas. ÜRO peasekretär algatas Globaalse Kokkuleppe (*The Global Compact*), mille eesmärk on partnerlus ettevõtetega ülemaailmsete sotsiaal- ja keskkonnaprobleemide lahendamisel. OECD juhtnõõrid rahvusvahelistele ettevõtetele propageerivad samuti jätkusuutliku arengu ideed. Komisjoni pöördumine "10 aastat pärast Rio't: valmistudes jätkusuutliku arengu maailmakohtumiseks" (COM 2001/53) sisaldab täpsemaid juhendeid, kuidas ettevõtted saavad panustada globaalsesse jätkusuutlikku arengusse.

3. TERVIKLIK LÄHENEMIVIIS ETTEVÖTTE ÜHISKONDLIKULE VASTUTUSELE

Ajal, mil ettevõtted tunnetavad üha enam oma ühiskondlikku vastutust, peavad mitmed neist alles hakkama vastavaid juhtimispraktikaid rakendama. Olukorras, kus ühiskondlik vastutus tuleb integreerida igapäevasesse juhtimisse, mis hõlmab tervet tarneahelat, vajavad ettevõtte töötajad ja juhid vajalike oskuste ja kompetentsi omandamiseks pidevat koolitust. Eesrindlikumad firmad saavad ühiskondlikult vastutava käitumise tutvustamisele kaasa aidata oma edukate kogemuste jagamise kaudu.

Ettevõtte ühiskondlikku vastutust saab teostada vaid ettevõtte ise, ent ettevõtte sidusgruppidel, eriti töötajatel, tarbijatel ja investoritel, on otsustav roll ettevõtte suunamisel vastutustundliku käitumise poole. Nad saavad seda teha iseenda või teiste sidusgruppide huvides ning valdkondades, mis hõlmavad töötingimusi, keskkonda ja inimõigusi. Sidusgrupid nõuavad piisavat läbipaistvust ettevõtte sotsiaalse ja keskkonnaalase tegevuse kohta.

3.1. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse integreeritud juhtimine

Ettevõtete tõlgendus oma vastutusest ja suhetest sidusgruppidega sõltub majandussektori ja kultuuri iseärasustest. Alguses püütakse sõnastada oma missioon, tegevusjuhendid ja tõekspidamised, kus sätestatakse oma eesmärk, põhiväärtused ja vastutus sidusgruppide suhtes. Seejärel peab need väärtused kogu organisatsiooni ulatuses tegevusteks lahti mõtestama, strateegiatest igapäevaste otsuste tegemiseni. Siia kuulub näiteks sotsiaalse ja keskkonnaalase dimensiooni lisamine plaanidesse ja eelarvetesse, ettevõtte vastava tegevuse hindamine, kogukonnaasjades nõuandva kogu moodustamine, sotsiaalsete ja keskkonnaauditite läbi viimine ja haridusprogrammide rakendamine.

Kui ettevõtte ühiskondliku vastutusega seotud küsimused saavad osaks ettevõtte strateegilisest planeerimisest ja operatiivsest tegevusest, tuleb juhtidel ja töötajatel oma otsustes arvestada täiendava kriteeriumiga, mille osas neid ei ole varem koolitatud. Traditsioonilised organisatsioonikäitumise, strateegilise juhtimise ja isegi ärireeetika mudelid ei pruugi sellises uues keskkonnas organisatsiooni juhtimiseks alati piisavat ettevalmistust pakkuda.

Reageerides vajadusele integreerida ettevõtte ühiskondliku vastutuse teema olemasolevatesse koolituskavadesse ning arendada oskusi, mida tulevikus juhtidel ja töötajatel vaja läheb, on ärireeetika kursused ja õppemoodulid majanduskraadi õppekavade levinud koostisosaks. Samas kaetakse tavaliselt väga piiratud osa sellest, mida tegelikult hõlmab ettevõtte ühiskondliku vastutuse temaatika.

CSR Europe ja Kopenhaageni Keskus algatasid programmi, mille eesmärgiks on tuua kokku äri- ja akadeemiline ringkond, et selgitada välja ärireeetika koolitusvajadus ettevõtte ühiskondliku vastutuse osas, luues võimaluse vastavat õpet pakkuda nii sissejuhatava kui erikursuste raames erinevatel õppetasetel. (http://www.csreurope.org/csr_europe/activities/programmes/Universities/universities.htm)

3.2. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse aruandlus ja auditeerimine

Mitmed rahvusvahelised ettevõtted annavad välja ühiskondliku vastutuse aruandeid. Levinud on keskkonda, tervist ja turvalisust käsitlevad aruanded, ent mitte need, mis käsitlevad inimõigusi ja lapstööjõudu. Ettevõtete poolt koostatud aruanded on samavõrd erinevad, kui on nende tõlgendused ettevõtte ühiskondlikust vastutusest. Selleks, et aruandlusest oleks kasu, peab globaalsel tasandil saavutama konsensuse, millist informatsiooni peab avaldama, millises vormis ja milline oleks usaldusväärne hindamis- ja auditeerimisprotseduur.

Vähesed aruanded pakuvad piisavalt detailset infot inimressursside juhtimise ja tööhõivepoliitika kohta, samuti selliste tegevuste kohta nagu läbirääkimised, tunnustamine, töötajaskonnaga konsulteerimine, koolitus ja juhtkonna usaldusväärus. 1998. aastal kutsus kõrgetasemeline tööstusliku arengu sotsiaalsete ja majanduslike mõjude ekspertgrupp Euroopa Ülemkogu eestvedamisel rohkem kui 1000 töötajaga ettevõtteid üles vabatahtlikult avaldama "muutuste juhtimise aruannet", mis on iga-aastane tööhõive ja töötingimuste aruanne. Ekspertgrupp juhtis tähelepanu sellele, et aruande koostamisel tuleks töötajate või nende esindajatega konsulteerida ning tegutseda vastavuses riiklike tavadega. Grupp soovitas raamistikku, mis hõlmaks tööhõive ja töötingimuste poliitika, tegevuspraktikaid ja -tulemusi, asetades erilise rõhu struktuurimuutustele, kommunikatsioonile, töötajate kaasamisele ja sotsiaalsele dialoogile, haridusele ja koolitusele, töötajate tervisele ja turvalisusele ning võrdsetele võimalustele.

Vastavalt ekspertgrupi soovitudele tegi Komisjon ettepaneku oma sotsiaalpoliitika programmi raames rajada Muutuste Seirekeskus, mis võimaldaks muutuste ennetamisele ja juhtimisele proaktiivselt läheneda. Dublini Sihtasutus on sellesama algatuse kaasanud oma nelja-aastasest programmi, rõhutades selle olulisust muutuste mõistmisel, ettenägemisel ja paremate otsuste tegemisel ning tuues välja ka Muutuste Seirekeskuse rolli võtmesubjektide aitamisega usaldusväärse ja objektiivse infoga tööstuslike muutuste paremaks mõistmiseks, ennetamiseks ja juhtimiseks.

Ühiskondlikud algatused toetavad üha enam sotsiaalse ja keskkonnaaruandluse arengut.

Komisjoni soovitus (vastu võetud 30. mail 2001. aastal) keskkonnaalase informatsiooni teadvustamise, hindamise ja avalikustamise kohta ettevõtete aastaaruannetes peaks loodetavasti oluliselt aitama kaasa sisuka ja võrreldava keskkonnaprobleemide-alase info olemasolule Euroopa Liidus. (http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/account/news/01-814.htm).

Seoses kaubandusläbirääkimistega on Komisjon algatanud jätkusuutlikkuse mõju hindamise järgmiste WTO läbirääkimiste jaoks ning andnud lubaduse sarnaseid jätkusuutlikkuse mõju hindamisi teostada ka teiste kaubandusläbirääkimiste käigus nagu näiteks käimasolevad EU-Tšiili/Mercosur läbirääkimised.

Taani sotsiaalne indeks (ingl *social index*) on Taani sotsiaalministeeriumi poolt koostatud enesehindamise töövahend, mis aitab mõõta, mil määral teostab ettevõtte oma sotsiaalset vastutust. Sotsiaalse indeksi mõõtmine skaalal 0-ist 100-ni võimaldab töötajaid ja ka väliseid sidusgrupe kergemini informeerida sellest, kui sotsiaalselt vastutav üks või teine ettevõtte on.

Prantsuse uusi majandusregulatsioone käsitleva seaduse artikkel 64 sätestab nõude ettevõtetele aastaaruannetes võtta arvesse oma tegevuse "sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid tagajärgi". See artikkel rakendus avalikult noteeritud ettevõtete 2001. aasta aruandlusele ning kõigile teistele alates 2002. aasta aruandest. Aruannete sisu täpsustatakse rakendusmäärustes.

Mitmed organisatsioonid on välja töötanud sotsiaalse arvepidamise, aruandluse ja auditeerimise standardid. Neis rakendatakse erinevaid lähenemisi protsessijuhtimisest

sooritusstandarditeni, vabatahtlikest kohustuslikeni, üksikprobleemist tervet teemade ringi käsitlevate standarditeni ning vaid üksikud neist katavad terviklikult ettevõtte ühiskondliku vastutuse laiaulatusliku spektri.

Laiaulatuslikumad rahvusvahelised algatused keskenduvad sotsiaalsete standardite ülemaailmseks muutmisele, informatsiooni avalikustamisele ja sotsiaalaruandluse arendamisele, näiteks sotsiaalaruandluse kohustuse standard SA 8000 (*Social Accountability 8000*) ja Rahvusvaheline Aruandlusalgatus (*Global Reporting Initiative, GRI*). Samas on kõigis riikides ja kultuurikeskkondades ühtselt kasutatavate globaalsete standardite loomise keerukus tekitanud palju vastuolusid. Rahvusvaheliselt kokku lepitud standardid, nt ILO konventsioonid, mis on nimetatud 1998. aasta deklaratsioonis, loovad selliste globaalsete algatuste jaoks kõige sobivama lähtepunkti.

Tegevusjuhendite suure omavahelise erinevuse tõttu on SAI (*Social Accountability International*) koostanud töötingimuste standardi ning eraldi süsteemi, kuidas kontrollida käitumiseeskirjade järgmist tehastes. Sotsiaalaruandluse kohustuse standard (SA 8000) (<http://www.cepaa.org/introduction.htm>) ja selle kontrollisüsteem põhineb juba olemasolevatele kvaliteeti kindlustavatele juhtimisstrateegiatele (näiteks ISO 9000 puhul kasutatavad), millele on lisatud mitmed elemendid, mida rahvusvahelised inimõiguste eksperdid on pidanud sotsiaalse auditeerimise puhul olulisteks.

Keskonnavaldkonnas võib käesoleval hetkel hea näitena tuua Rahvusvahelise Aruandlusalgatuse (*Global Reporting Initiative, GRI*), mille jätkusuutlikkuse aruandluse juhised võimaldavad ettevõtetevahelist võrdlust. Nimetatud juhised sisaldavad ka ambitsioonikaid juhtnõore sotsiaalse aruandluse kohta. Komisjoni jätkusuutliku arengu strateegia sätestab, et "kõik avalikult noteeritud vähemalt 500 töötajaga ettevõtteid on oodatud osanike jaoks oma aastaaruandluse käigus koostama kolmikmõõtmel põhinevat aruandlust, mis mõeldab tulemusi majanduslike, keskkonnavalaste ja sotsiaalsete kriteeriumite järgi".

Ettevõtteid, eelkõige väikese ja keskmise suurusega ettevõtteid, tuleb varustada juhendmaterjalidega, mis võimaldaks neil efektiivselt aru anda oma ettevõtte ühiskondliku vastutuse alastest poliitikatest, protsessidest ja tulemustest. Siin saavad eeskujulikud suuretegevõtte toetada väikeettevõtteid oma kogemuste ja oskuste jagamisega.

Samuti on oluline kolmandate osapoolte poolt läbiviidav sõltumatu kontroll ühiskondliku vastutuse aruannetes avaldatud informatsiooni üle, et vältida ohtu, kus aruanded on vaid sisuta suhtekorraldusvahend. Selliste teenuste pakkumist on juba alustanud mitmed organisatsioonid, kes teostavad kontrolli vastavalt kokkulepitud standarditele. Kontrolli kvaliteeti aitab tõsta sidusgruppide, sealhulgas ametiühingute ja mittetulundusühenduste kaasamine.

3.3. Kvaliteet töökohas

Töövõtjad on ettevõtte peamine sidusgrupp. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse rakendamine nõuab juhtkonna pühendumist ning lisaks sellele ka innovaatilist mõtlemist, mis omakorda eeldab töötajate ja nende esindajate uusi oskusi ja tihedamat kaasatust kahesuunalisse dialoogi, mis võimaldab pidevat tagasisidet ja kohandumist. Laiema ühiskondliku vastutuse praktika rakendamisel on kriitiline tähtsus ettevõtte sotsiaalsel dialoogil töövõtjate esindajatega ning see on ka peamiseks mehhanismiks ettevõtte ja tema töötajate vahelise suhte määratlemisel.

Kuna ettevõtte ühiskondliku vastutusega seotud valdkonnad on laiaulatuslikud ja puudutavad põhimõtteliselt kõiki ettevõtte tegevusi, peab ettevõtte oma töötajaskonna esindajaid pidevalt konsulteerima poliitikate, plaanide ja mõõdikute osas. See on kirjeldatud ka Komisjoni direktiivi eelnõus, mis loob üldise raamistiku töötajate informeerimiseks ja konsulteerimiseks Euroopa Ühenduses (COM(98)612). Lisaks sellele peab sotsiaalne

dialoog hõlmama ettevõtte sotsiaalset ja keskkonnavalast tegevust parendavaid küsimusi ning selleks sobilikke vahendeid, näiteks juhtkonna ja töötajate teadlikkuse tõstmine, koolitus, sotsiaalse ja keskkonnavalase tegevuse juhendmaterjalid ning majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid kaalutlusi sisaldavad juhtimissüsteemid.

Mõned ettevõtted tunnetavad seost keskkonnavalase tegevuse ja töö kvaliteedi taseme vahel. Paranenud keskkonnavalane tegevus võib olla puhtama tehnoloogia kasutamise tulemus. Puhast tehnoloogiat seostatakse aga tihti kõrgetasemeliste ja rahuldust pakkuvate töökohtadega. Seega puhtama tehnoloogia kasutamine võib üheaegselt aidata parandada keskkonnavalast sooritust ning töötajate ametialast rahulolu, tõstes samal ajal ka kasumlikkust.

Ajal, mil mõnedes sektorites on töötajate oskuste puudujääk muutumas probleemiks ning mil üha enam kandidaate on huvitatud ettevõtete värbamisprotsessidest, on mitmesuguseid vahendeid, mis aitavad parandada informeeritust inimressursside juhtimise heade praktikate kohta. Mõned riigid panustavad sellesse juba praegu, avaldades edetabeleid parimate töötajate kohta.

Suurbritannia 50 parima töötajaga uuring, mida toetavad Suurbritannia Kaubandus- ja Tööstusministeerium ja Tööstusülikooli üksus *Learn Direct*, näitab, et väike ettevõtte võib olla samavõrd ühiskondlikult vastutav kui kõrgtehnoloogilised rahvusvahelised ettevõtted.

Võimalik algatus Euroopa Liidu tasandil: iga-aastane parimate Euroopa töötajate avalikustamine võiks olla tulemuslik vahend nende ettevõtete tunnustamiseks, mis juhtkonna suhtumise ja tegutsemise kaudu püüavad olla heaks töökohaks.

Euroopa Ülemkogu kogunemisel Lissabonis, kus rõhutati inimestesse investeerimise olulisust, arutas Komisjon võimalusi auhinnata eriti silmapaistvaid Euroopa ettevõtteid, et rohkem prioriteerida elukestvat õpet kui Euroopa sotsiaalmudeli baaskomponenti. Sarnased auhinnad aitaksid tunnustada ettevõtteid, kes on välja töötanud häid praktikaid soolise võrdsuse ja erivajadustega inimestele võimaluste pakkumise osas.

3.4. Sotsiaalsed ja ökomärgistused

Uuringud⁶ on kinnitanud, et tarbijad soovivad lisaks headele ja turvalistele toodetele teada ka seda, kas need tooted on toodetud vastutustundlikul viisil. Enamikule Euroopa tarbijaist on toodete või teenuste ostmisel oluline ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlik käitumine. See, et oluline osa tarbijaist ütleb, et nad on valmis selliste toodete eest rohkem maksma, loob turul huvitavaid võimalusi, kuigi käesoleval hetkel realiseerivad neid tegelikkuses väga vähesed. Töötervishoid ja -ohutus, inimõiguste kaitse ettevõtte tegevuste ja tarneahela täies ulatuses (näiteks lapstööjõu mittekasutamine), keskkonnakaitse üldisemalt (ja konkreetselt nt kasvuhoonegaaside emissioon) on küsimused, millest Euroopa tarbija kõige rohkem hoolib.

Vastuseks sellele tendentsile on loodud üha rohkem sotsiaalseid tootemärgistusi individuaalsete tootjate (iseloodud märgistused ja brändid) või tööstussektorite, mittetulundusühingute ja valitsuste poolt. Need on turul põhinevad (mitte regulatiivsed) motivaatorid, mis võimaldavad ettevõtetel, jaemüüjatel ja tarbijatel kaasa aidata positiivsetele sotsiaalsetele muutustele. Samas on sotsiaalsete ja ökomärgistuste ulatus ja potentsiaalne mõju piiratud, sest nad on üldiselt seotud konkreetsete jaemüügituru niššidega, sotsiaalsed märgistused on seotud importkaupadega ja on kättesaadavad vaid jõukale tarbijale. Selle tulemusena on küll vastavate märgistuste turuosa kasvav, ent siiski suhteliselt väike, viidates vajadusele nende kasulikkust suurendada.

⁶ Allikas: MORI (2000)

Sotsiaalsed ja ökomärgistused, mis annavad mõista, et toode on toodetud tööjõudu kuritarvitamata, kalduvad vähesele läbipaistvusele ja sõltumatu kontrolli puudusele. Erinevalt toote sisalduse ja turvalisuse märgistustest on antud juhul võimatu edastatud infot kontrollida toote testimise kaudu. Selleks, et sotsiaalsed ja ökomärgistused oleksid usaldusväärsed, on vaja pidevat kontrolli selle üle, kas töökoht vastab kokkulepitud standarditele.

Euroopa ökomärgistus hõlmab konkreetsete toodete keskkonnasõbralikkust. Järjest suureneb ettevõtete arv, kes ökomärgistatud tooteid toodavad. (<http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/>)

Samas võib sotsiaalsete märgistuste üha suurenev arv Euroopas nende tulemuslikkusele negatiivselt mõjuda, sest mitmesuguste kriteeriumite kasutamine ja erinevate märgistuste tähenduste erinevuse ebaselgus võib tarbijais segadust tekitada.

FLO (*Fairtrade Labelling Organisations International*) on katusorganisatsioon, mille ülesandeks on riiklike õiglase kaubanduse algatuste koordineerimine, seireprogrammide efektiivsem läbiviimine ja konkreetse rahvusvahelise õiglase kaubanduse märgistuse loomine.

Siseturu ja rahvusvaheliste kohustuste kontekstis suureneb vajadus analüüsida avalike meetmete efektiivsust sotsiaalsete ja ökomärgistuste tulemuslikkuse tõstmisel: milline on nimetatud tegevuste vajalikkus ja väärtus? Näited sellistest avalikest vahenditest on hariduse ja teadlikkuse tõstmise toetamine töötingimuste küsimustes, heade praktikate propageerimine ettevõtlusauhindade sponsoreerimise kaudu, mitme sidusgrupi vaheliste partnerluste soodustamine, sotsiaalse märgistuse standardite arendamine, riigihangete ja maksusoodustuste kasutamine märgistatud toodete tutvustamisel.

3.5. Ühiskondlikult vastutustundlikud investeeringud

Viimastel aastatel on investoritel üha suurem huvi ühiskondlikult vastutustundlike investeeringute (ingl *socially responsible investing*, SRI) vastu. Sotsiaalselt ja keskkonnanalaseltselt vastutustundlikud juhtimis põhimõtted kinnitavad investorile ettevõtte sisese ja välise juhtimise head taset ning aitavad võimalike kriiside etteaimamise ja ärahoidmise teel vähendada riske, mis võivad tekkida hea maine kaotuse tõttu, põhjustades omakorda aktsiahinna suurt langust. Kuna nõudlus SRI fondide järele kasvab Euroopas kiirelt, reageerivad investeerimisfirmad vastavate fondide turule toomisega. Samas on valdavalt avaldatud vähe informatsiooni nende fondide arvu, suuruse ja tulemuslikkuse kohta (välja arvatud Suurbritannias, kus vastutustundlikud investeeringud moodustavad 5% kogu investeeringute mahust).

SRI fondide kaudu investeeritakse ettevõtetesse, kes vastavad kindlatele sotsiaalsetele ja keskkonnanalastele kriteeriumitele. Kriteeriumid võivad olla negatiivsed, eemaldades valiku hulgast tubaka-, alkoholi- ja relvatööstusettevõtted, ja positiivsed, kaasates sotsiaalselt ja keskkonnanalaseltselt proaktiivseid ettevõtteid. Investorite jaoks on üheks oluliseks võimaluseks osanikuna suunata ettevõtte juhtkonda vastutustundlikult tegutsema. Osanike aktiivsuse tõus muudab tähtsamaks ettevõtte valitsemist puudutavad küsimused ning pensionifondide arengu.

Selleks, et vastutustundlike investeeringute kasv jätkuks, on vaja tõsta finantsturul osalejate teadlikkust selle potentsiaalsetest kasudest. Järgides Suurbritannia 1991. aastal loodud Sotsiaalsete Investeeringute Foorumi eeskju, loodi hiljuti ettevõtete ühiskondlikust vastutusest info edastamiseks ja vastutustundlike investeeringute arendamiseks ka Prantsusmaal, Saksamaal, Hollandis ja Itaalias sotsiaalsete investeeringute foorumid (SIF). Kavandata riiklike organisatsioonide võrgustik Euroopa Sotsiaalse Investeeringute Foorum peaks toetama vastutustundlike investeeringute valdkonna arengut.

2000. aasta mais organiseeris Euroopa Komisjon Lissabonis esimese Euroopa konverentsi kolmikmõõtmega seotud investeeringute teemal (*European Conference on Triple Bottom Line Investing*). (http://europa.eu.int/comm/employment_social/csr/csr_conf_lisbon.htm)

2000. aastal loodi Suurbritannias sotsiaalsete investeeringute töögrupp (*Social Investment Task Force*) vastutustundlike investeerimise takistuste hindamiseks ja võimalike lahenduste leidmiseks.

2000. aasta juulist sätestab Suurbritannia fondivalitsejate akt (ingl *Trustee Act*), et pensionifondi investorid peavad avalikustama oma vastutustundlike investeeringute poliitikat.

Prantsusmaal sätestab töövõtja säästuplaanide seadus mitmepoolsete fondide, mis koguvad raha töövõtja säästuplaanidest (ingl *Employee Saving Plans*), tööandjatevahelistest säästuplaanidest (ingl *Inter-companies Saving Plans*) ja vabatahtliku partnerluse töövõtja säästuplaanidest (ingl *Voluntary Partnership Employee Saving Plans*), ühiskondlikult vastutustundlike investeerimise aruandluskoostuse.

Vastutustundlikud investeeringud on uus turg, millel on palju spetsiaalseid hindamisagentuure (mitte-finantsanalüütikuid), mis kasutavad erinevaid mõõtmismetoodikaid ja abivahendeid. Selle tulemusena on ettevõtted küllastunud suurest hulgast erinevatest informatsiooniuuetest, mistõttu vastutustundlike investeeringute osatähtsuse kasv võib kaasa tuua ettevõtete vastumeelsuse koostöö suhtes. Positiivseks lahenduseks on peamiste hindamisagentuuride ühiskondlikult vastutustundliku aruandluse miinimumstandardid. Samas on vaja ka suuremat ühilduvust ettevõtete poolt kasutatavate indikaatorite ja kriteeriumite vahel, millega hinnatakse ettevõtte sotsiaalset ja looduskeskkonnaalast tegevust. Hindamisfirmade hindamismeetodite puudulik läbipaistvus võib investoreid pidurdada suuremate vastutustundlike investeeringute tegemisel. Seega on vaja hindamisvahendeid ja mõõdustikke standardiseerida, harmoniseerida ja muuta läbipaistvamaks.

11 investeeringute uurimisrühma löid 2000. aastal SiRi-grupi⁷, mis oma pädevusi ühendades avaldas omavahel võrreldavad harmoniseeritud ettevõtteprofiilid.

2000. aasta septembris avaldas *Global Partners for Corporate Responsibility Research* liit "Kümme nõuet kõrgemate avalikustamise standardite jaoks 21. sajandil", mis toetas vabatahtlike, seadusandlike ja turukesksete lähenemiste ühendamist, et saavutada märkimisväärselt parem ligipääs informatsioonile ettevõtete kohta, muuta see täielikuks ja usaldusväärseks, mis omakorda võimaldaks auditeerimist ja võrdlust.

Euroopa Ülemkogu tunnustas oma Stockholmi kogunemisel vajadust luua 2003. aasta lõpuks dünaamiline ja efektiivne Euroopa väärtpaberiturg. Ühtse väärtpaberituru loomisega tõuseb nende Euroopa turuindeksite tähtsus, mis kirjeldavad sotsiaalse ja keskkonnanalase tegevuse tulemuslikkust, sest turule tulevad ka SRI fondid ning neile on vaja võrdlusalust. Selleks, et kindlustada nende indeksite objektiivsus ja kvaliteet, peavad nendes toodud ettevõtete ühiskonnaga seotud tegevuste kohta informatsiooni andma nii firma juhtkond kui sidusgrupid. Andmete, hindamisprotseduuride ja tulemuste õigsuse kindlustamiseks on vaja kasutada ka välisauditit ja ettevõttesisese kvaliteedi tõendamise protseduure.

⁷ SiRi grupp (*Sustainable Investment Research International Group*) on uurimisorganisatsioonide liit, mille eesmärgiks on vastutustundlike investeeringute arendamine ülemaailmselt.

4. ARUTELUPROTSESS

Roheline raamat kutsub avalikkust üles oma arvamust avaldama selle kohta, kuidas arendada ettevõtete ühiskondliku vastutuse uus raamistik nii, et arvesse oleks võetud nii ettevõtete kui sidusgruppide huvid. Oodatud on kõigi tasandite riigiasutuste, rahvusvaheliste organisatsioonide, suurte, keskmiste ja väikeettevõtete, sotsiaalsete partnerite, mittetulundusühingute ja muude sidusgruppide ning kõigi asjast huvitatud isikute arvamus. Et leida innovaatilisi võimalusi ühiskondliku vastutuse arendamiseks, tuleb ettevõtetel teha koostööd ka avaliku sektoriga. Sellised partnerlussuhted saavad märkimisväärselt kaasa aidata euroopalikele väärtustele põhineva ettevõtte ühiskondliku vastutuse mudeli tutvustamisele.

Sõna "raamistik" tuleb tõlgendada laiemalt. Ettepanekud võiksid keskenduda ettevõtte ühiskondliku vastutuse vabatahtlikule loomusele ja aidata identifitseerida võimalusi, kuidas see võiks panustada jätkusuutlikku arengusse ja tulemuslikumasse juhtimisse. Sellise raamistiku täpne tasand ja sisu täpsustatakse roheline raamatu konsulteerimisperioodi käigus.

Euroopa institutsioonid – Parlament, Ministrite Nõukogu, Komisjon, Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Regioonide Komitee võivad ettevõtte ühiskondliku vastutuse alast arutelu stimuleerida, anda poliitilist tuge ja organiseerida informatsiooni ja teadmiste vahetust.

Peamised küsimused on järgmised:

Euroopa Liidu roll

Mida saab Euroopa Liit teha selleks, et edendada ettevõtte ühiskondlikku vastutust Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil? Kas EL peaks andma lisaväärtust ja täiendama olemasolevaid vastutustundlike tegevusi järgmiste sammude kaudu:

- koostöös peamiste ettevõtete ühiskondliku vastutusega tegelevate osapooltega töötama välja Euroopa raamistiku, mille eesmärgiks on ettevõtte ühiskondliku vastutuste läbipaistvuse, ühtluse ja heade kogemuste propageerimine;
- propageerima ettevõtte ühiskondliku vastutuse hindamise ja kontrolli heade praktikate ühtsust ja toetamist;
- ja/või millistel muudel viisidel?

Ettevõtted ja ettevõtte ühiskondlik vastutus

Milline on ettevõtte ühiskondliku vastutuse roll ettevõtte äristrateegiates?

Mis mõjutab ettevõtet tegutsema vastutustundlikult? Milliste ootustega selliste ettevõtmistega tegeletakse? Millistele valdkondadele pööratakse enim tähelepanu? Millised on kasud ettevõtete jaoks?

Millised on head kogemused ettevõtte ühiskondliku vastutuse rakendamisel ja juhtimisel? Millised on head praktikad väike- ja keskmise suurusega ettevõtete hulgas?

Kuidas oleks parim viis minna edasi Komisjoni üleskutsega ettevõtetele kajastada oma aastaaruannetes tulemusi kolmikmõõtmekaudu (mõõtes ettevõtte tulemusi majanduslike, keskkonnaalaste ja sotsiaalsete kriteeriumite alusel)?

Millised on parimad viisid seoste loomiseks ettevõtte ühiskondliku vastutuse sotsiaalse ja keskkonnaalase mõõtmel vahel?

Millised on parimad võimalused ettevõtte ühiskondliku vastutuse majanduslikust sisust ja selle kasudest teavitamiseks?

Peamised osapooled ja sidusgrupid

Milline on parim viis struktureeritud dialoogi loomiseks ettevõtete ja nende sidusgruppide vahel ettevõtte ühiskondliku vastutuse teemal?

Millised peaksid olema peamiste osapoolte, st ettevõtete, sotsiaalsete partnerite, avaliku sektori institutsioonide ja mittetulundusühingute rollid ettevõtte ühiskondliku vastutuse edendamisel?

Kuidas saab Euroopa Liit oma poliitikate kaudu edendada ja tutvustada ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtete suuremat kasutamist Euroopas ja rahvusvaheliselt, sh poliitilises dialoogis, partnerluskokkulepetes, programmides ning esindatuses rahvusvahelisel areenil?

Hindamine ja tulemuslikkus

Millised on parimad võimalused arendada, hinnata ja kindlustada ettevõtte ühiskondliku vastutuse abivahendite, nt tegevusjuhendite, sotsiaalse aruandluse ja auditeerimise, sotsiaalsete ja ökomärgistuste ning vastutustundlike investeeringute tulemuslikkust ja usaldusväärsust?

Ettevõtte ühiskondlikku vastutust toetavad tegevused

Millised tegevused on sobivaimad ettevõtte ühiskondliku vastutuse arendamiseks ja tutvustamiseks? Millistel tasanditel (ettevõtte, kohalik, regionaalne, sektoriaalne, riiklik, Euroopa, rahvusvaheline) peaks neid tegevusi rakendama?

Selliste tegevuste hulka võivad kuuluda:

- toetus koolitusele, et kindlustada juhtide oskuste ja kompetentsi piisavus ettevõtte ühiskondliku vastutuse edendamisel;
- informatsiooni vahetamine ja jagamine, eelkõige seoses heade praktikate, standardite seadmisega, võrdlusanalüüside ja seire, majandusarvestuse, auditeerimise ja aruandlusega;
- keskpika perioodi sotsiaalpoliitika analüüs ja uuringud;
- seadusandliku raamistiku rolli analüüs.

Vastavalt sissejuhatuses kirjeldatule on roheline raamatu peamiseks eesmärgiks teadlikkuse tõstmine ja ettevõtte ühiskondliku vastutuse arendamisvõimaluste teemalise arutelu stimuleerimine. Käesolevaga ei soovi Komisjon arutelude tulemusi konkreetsete tegevusettepanekute abil ennetada. Rohelist raamatut levitatakse suurtes võrgustikes ning loodetavasti arutatakse nii kohalikul, riiklikul kui rahvuslikul tasandil.

Kirjalikud kommentaarid saata tähtajaks 31.12.2001:

European Commission
CSR Green Paper Consultation
Rue de la Loi/Wetstraat 200
B - 1049 Bruxelles/Brussel

LISAD

MÕISTED⁸

- **Eetiline audit** (ingl *ethical audit*). Mitterahaliste eetiliste kriteeriumite arvestamine investeerimisotsuste tegemisel
- **Eetiline hindamine** (ingl *ethical screening*). Eetiliste, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste kriteeriumite arvestamine väärtpaperite ja osakute portfelli koosseisu sisse- või väljaarvestamisel
- **Eetiline kaubandus** (ingl *ethical trade*). Kaubandus, mille eesmärk on tagada, et põhiliste tootmiskettide tingimused vastaksid miinimumstandarditele ning et ei kasutataks eksploateerivaid tootmisvorme nagu lapstööjõud või töölisi kurnav käitis. Vastav märgistuskriteerium põhineb ILO põhi-konventsioonidel
- **Ettevõtte käitumine korporatiivse kodanikuna** (ingl *corporate citizenship*). Ettevõtte ning kogukonna vaheliste suhete võrgustiku juhtimine kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil
- **Ettevõtte valitsemine / ettevõtte haldamine** (ingl *corporate governance*). Ettevõtte juhatuse, nõukogu, investorite ja teiste sidusgruppide suhete kogum, mille alusel määratakse ka ettevõtte struktuur, mis on omakorda ettevõtte eesmärkide seadjaks, nende täitmise vahendite ning järelvalvesüsteemi valijaks (OECD juhend –1999)
- **Ettevõtte ühiskondlik vastutus** (ingl *corporate social responsibility*). Tegemist on kontseptsiooniga, mille kohaselt ettevõtted integreerivad hoole sotsiaalse ja looduskeskkonna eest vabatahtlikult oma äritegevusse ja suhetesse sidusgruppidega
- **Inimõigused** (ingl *human rights*). Inimõigused põhinevad vabadust, õiglust ja rahu väärtustavas maailmas kõigi inimeste väärikuse ning võrdsete ja võõrandamatute õiguste tunnistamisel. Inimõigused on sõnastatud inimõiguste deklaratsioonis (1948). Euroopa tasandil sätestab Euroopa Liidu asutamisleppe artikkel 6, et Euroopa Liit "on rajatud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise, seaduse järgimise põhimõtetele, mis on omased kõigile liikmesriikidele". Lisaks sellele on Euroopa inimõiguste konventsioonil kõigis liikmesriikides seaduslik jõud. Veelgi enam, Euroopa põhiõiguste harta, mis võeti vastu Nice's 2000. aasta detsembris, on vahend, mis suunab põhiõigusi austama Liidu seadusandluse raamistikus toimivaid Euroopa institutsioone ja liikmesriike
- **Keskkonnaaudit / öko-audit** (ingl *eco-audit*). Mitterahaliste keskkonna-kriteeriumite kasutamine investeerimisotsuste tegemisel

⁸ CSR/SME projekti käigus on välja töötatud teemakohane sõnastik, mille leiab alates 2005. aasta detsembrist Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumi (www.csr.ee) ja Geomedia (www.geomedia.ee/csr) koduleheküljelt. Kui on tegemist mõistete erinevate märksõnadega neis dokumentides, palume võtta aluseks sõnastik – roheline raamatu avaldamise ajal on terminoloogia ühtlustamise protsess toimumisjärgus.

- **Keskkonnamõjude hindamine** (ingl *environmental impact assessment*). Ettevõtte projekti vm tegevuse mõju hindamine looduskeskkonnale
- **Kolmikmõõde** (ingl *triple bottom line*). Idee, mille kohaselt ettevõtte terviklikku tulemuslikkust peaks mõõtma vastavalt tema kombineeritud panusele majandusliku heaolu ja looduskeskkonna kvaliteedi tõusu ning sotsiaalse kapitali arendamisse
- **Kontrollimine / vastavuse tõendamine** (ingl *verification*): välisaudiitori, -hindaja kinnitus ettevõtte aruannete kehtivuse, tähenduslikkuse ja terviklikkuse kohta
- **Osanike mõju** (ingl *shareholder influence*). Ettevõtte eetilise, sotsiaalse ja/või keskkonnaalase käitumise mõjutamine dialoogi, surve, toetuse ja ettevõtte üldkoosolekutel hääletamise kaudu
- **Seire** (ingl *monitoring*). Protsess, mille käigus kogutakse regulaarselt informatsiooni, et kontrollida tegevuse vastavust teatavatele kriteeriumitele
- **Sidusgrupp** (ingl *stakeholder*). Indiviid, kogukond või organisatsioon, mis avaldab või millele avaldatakse ettevõtte tegutsemise kaudu mõju. Sidusgrupid võivad olla sisemised (nt töötajad) või välimised (nt kliendid, hankijad, osanikud, rahastajad, kohalik kogukond)
- **Sotsiaalkallakuga investering / kogukonnainvestering** (ingl *cause-based or community investing*). Teatud ühiskonnaprobleemi lahendamise või ürituse toetamine läbi rahastamise või investeringu. Erinevalt annetajatest tahavad seda tüüpi investorid oma algset investeringut tagasi saada kas tagasimakse (laenude puhul) või kauplemise kaudu (osakute puhul)
- **Sotsiaalne aruanne** (ingl *social report*). Dokument, mis sisaldab sotsiaalse mõju hindamise tulemusi
- **Sotsiaalne audit** (ingl *social audit*). Organisatsiooni tegevuse sotsiaalse mõju süstemaatiline hindamine vastavalt standarditele ja ootustele
- **Sotsiaalne kapital** (ingl *social capital*). Ühiste arusaamade ja usalduse määr mingis konkreetses kogukonnas. Sotsiaalne kapital on koostöö ja organiseeritud inimtegevuse, sealhulgas äritegevuse, eelduseks. Sotsiaalset kapitali võib üle kanda, tarbida ja täiendada nagu ka finantskapitali
- **Sotsiaalse mõju hindamine** (ingl *social impact assessment*). Äriprojekti või äritegevusega seotud sotsiaalsele ja kultuurilisele olustikule avaldatava mõju analüüs
- **Sotsiaalne märgistus** (ingl *social label*). Toodetele kantavad sõnad ja sümboolid, mille eesmärgiks on tarbijate ostuotsuste mõjutamine, andes kindlustunde ettevõtte äritegevuse käigus sidusgruppidele avaldatava sotsiaalse ja eetilise mõju kohta

- **Standard** (ingl *standard*). Laialdaselt tunnustatud protseduuride, tegevuste või nõuete kogum
- **Tegevusjuhend** (ingl *code of conduct*). Ettevõtte väärtuste ning tegutsemispõhimõtete ametlik avaldus, mis võib laieneda ka tarnijatele. Tegevusjuhend sätestab miinimumnõuded koos ettevõtte lubadusega neid põhimõtteid järgida ning kohustada ka oma töövõtjaid, lepingupartnereid ja hankijaid neist kinni pidama. See võib olla keerukas dokument, mis nõuab põhimõtete järgimist täpsete standardite alusel ning millel on keeruline täideviimise tagamise mehhanism
- **Vastutustundlik ettevõtlus** (ingl *responsible entrepreneurship*) ÜRO poolt sõnastatud kontseptsioon, mis tunnustab erasektori rolli jätkusuutliku arengu saavutamisel ja seda, et ettevõtted saavad toimida majanduskasvu soodustaval ja konkurentsivõimet tõstval viisil, tagades samal ajal keskkonnakaitse ja olles sotsiaalselt vastutustundlik
- **Õiglane kaubandus** (ingl *fair trade*). Alternatiivne arusaam tavapärasele rahvusvahelisele kaubandusele. See on kaubavahetusala koostöö, mille abil soodustatakse ebasoodsates oludes olevate tootjate jätkusuutlikku arengut: võimaldatakse neile paremaid kauplemistingimusi, tehakse teavitustööd ning viiakse läbi vastavasisulisi kampaaniaid. Õiglase kaubanduse toodete märgistus erineb sõltuvalt tootekategooriast, kuid katab selliseid küsimusi nagu fikseeritud hind, tooraine kasvatajatele ja nende liitudele otse tasumine ning ettemaks
- **Ökoefektiivsus** (ingl *eco-efficiency*). Arusaam, et loodusvarade parem kasutamine vähendab keskkonnale tekitatud kahju ning ka kulusid

KASULIKUD VIITED:

Rahvusvahelised organisatsioonid

- **Gloaalne Kokkulepe** (*Global Compact*, www.unglobalcompact.org) – 2000. aastal ÜRO peasekretäri Kofi Annani poolt algatatud tegevusjuhend suurettevõtetele. See sisaldab üheksat ÜRO põhimõtet rahvusvahelistele ettevõtetele, käsitledes inimõigusi ja mitmesuguseid töötajaid ja keskkonda puudutavaid õigusi
- **OECD juhtnõõrid rahvusvahelistele ettevõtetele** (*Guidelines for Multinational Enterprises*, http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_34889_1_1_1_1_1,00.htm) – soovitusel ettevõtetele, mis on koostatud OECD liikmesriikide valitsuste ja Argentiina, Brasiilia ja Tšiili valitsuste koostöös ning mis sisaldavad ettevõtte ühiskondliku vastutuse alla kuuluvaid teemasid alates töösuhetest kuni konkurentsi, maksustamise ja altkäemaksudeni (2000)

- **OECD ettevõtte valitsemise teemalised materjalid** (http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37439_1_1_1_1_1_37439,00.html)
- **Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete sotsiaalpoliitika kohta** (<http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/index.htm>) – see on ettevõtte ühiskondliku vastutuse valdkonnas ainus arengule suunatud instrument, mis põhineb universaalsel põhimõtetel ja standarditel ja mida toetavad tööandjad, töötajad ja valitsused
- **ÜRO Sotsiaalarengu Uurimisinstituut** (*UN Research Institute for Social Development*, www.unrisd.org) – UNRISD on autonoomne organisatsioon, mis teostab arenguprobleemide sotsiaalsete aspektide uuringuid

Euroopa Liidu institutsioonid

- **Euroopa Komisjoni Ettevõtluse peadirektoraadi ettevõtte ühiskondliku vastutuse teemaline kodulehekül** (*DG Enterprise and Industry*, http://europa.eu.int/comm/enterprise/csr/index_en.htm)
- **Keskkonna peadirektoraadi integreeritud tootepoliitika kodulehekül** (*Integrated Product Policy*, IPP, <http://europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>)
- **Euroopa Komisjoni Tööhõive ja Sotsiaalpoliitika peadirektoraat** (*DG Employment and Social Affairs*, http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/csr/index.htm)

Osapooli ühendavad organisatsioonid

- **CERES** (www.ceres.org) – mittetulunduslik investorite, pensionifondide, ametiühingute ja avalike huvigruppide ühendus, mille eesmärgiks on koostöös ettevõtetelega arendada ettevõtte keskkonnavalast vastutust
- **Kopenhaageni Keskus** (*The Copenhagen Centre*, www.copenhagencentre.org) – Taani valitsuse poolt 1998. aastal rajatud sõltumatu rahvusvaheline organisatsioon, mille eesmärgiks on soodustada sotsiaalset sidusust valitsuse ja eraettevõtete vaheliste vabatahtlike partnerlussuhete arendamise kaudu
- **Rahvusvaheline Jätkusuutliku Arengu Instituut** (www.iisd.org) – ettevõtluse ja jätkusuutliku arengu kodulehekül, mis sisaldab põhjalikku informatsiooni jätkusuutliku arengu kohta erasektoris
- **Sustainable Business.com** (www.sustainablebusiness.com) – ülevaetlik lehekül, mis pakub kasulikke materjale neile, keda huvitab jätkusuutlik äritegevus

Tootedisain ja ressursside efektiivne kasutamine

- **Greening of Industry** (www.greeningofindustry.org) – rahvusvaheline võrgustik, uurimis- ja poliitikainstituut, mis keskendub tööstuse, keskkonna ja ühiskonna teemadele
- **Jätkusuutliku Disaini Keskus** (*The Centre for Sustainable Design*, www.cfsd.org.uk) – korraldab arutelusid ja uuringuid ökodisaini ja muude jätkusuutlikkuse aspektide arvestamise kohta toodete ja teenuste arendamisel
- **Jätkusuutliku tootedisaini töögrupp** (<http://www.co-design.co.uk/unep.htm>) – Töögrupp, mis uuris toodete ja teenuste jätkusuutlikkuse aspekte
- **Kaljümäestiku Instituut** (*The Rocky Mountain Institute*, www.rmi.org) – faktor 4 (jõukuse kahekordistamine, vähendades ressursikasutust poole võrra) ja looduskapitalismi sünnikoht

Ettevõtetele suunatud organisatsioonid

- **Business for Social Responsibility** (www.bsr.org) – 1992. aastal loodud võrgustik eesmärgiga varustada oma liikmeid innovaatiliste toodete ja teenustega, mis võimaldaksid ettevõtetele olla majanduslikult edukad eetilisi väärtusi, inimesi, kogukonda ja looduskeskkonda väärtustaval viisil
- **Business in the Community** (www.bitc.org.uk) – Suurbritannia ettevõtte ühiskondliku vastutuse arendamise organisatsioon, mis on valdkonnas maailmas juhtival kohal ning millel on nii riiklik kui rahvusvaheline võrgustik
- **CSR Euroopa** (*CSR Europe*, www.csreurope.org) – üle-euroopaline ettevõtetele suunatud ja nende liikmelisusel põhinev võrgustik, mille algatasid 1996. aastal endine Euroopa Komisjoni president Jacques Delors ja 20 äriühingit Euroopa ettevõtete sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise deklaratsiooni tulemusena
- **Euroopa Kvaliteedijuhtimise Sihtasutus** (*European Foundation for Quality Management*, EFQM, www.efqm.org) – mittetulundusorganisatsioon, mida toetab Euroopa Komisjon ja mille eesmärgiks on juhtimiskvaliteedi parendamine eesmärgiga tõsta klientide ja töötajate rahulolu ning parandada äritulemusi ja mõju ühiskonnale tervikuna
- **Ettevõtte ja ühiskonna juhend** (*Business and Society Guide*, <http://www.societyandbusiness.gov.uk>) – Suurbritannia valitsuse kaubanduse ja tööstuse osakonna koostatud juhend, mis tutvustab ettevõtte ühiskondliku vastutuse majanduslikku sisu ning teisi teemakohaseid materjale
- **Ettevõtte Ühiskondliku Vastutuse Foorum** (www.csrforum.com, tänapäeval Rahvusvaheline Äriühingite Foorum, www.iblf.org) – 1990. aastal

loodud rahvusvaheline mittetulunduslik organisatsioon, mille eesmärgiks on ettevõtte ja ühiskonna arengusse panustava vastutustundliku ettevõtluse edendamine

- **Euroopa Baha'i Ärifoorum** (*European Baha'i Business Forum*, www.ebbf.org) – mittetulunduslik võrgustik, mille eesmärgiks on eetiliste ja moraalsete väärtuste propageerimine äritegevuses
- **Maaailma Jätkusuutliku Arengu Ärinõukogu** (*World Business Council on Sustainable Development*, www.wbcsd.ch) – 1995. aastal loodud võrgustik, mille eesmärgiks on arendada ettevõtete, avaliku ja kolmanda sektori organisatsioonide vahelist koostööd keskkonna ja jätkusuutliku arengu teemal
- **Rahvusvaheline Audiitorite ja Finantskonsultantide Liit** (*Association of Chartered Certified Accountants*, ACCA, www.acca.co.uk) – edendab eetilisi ja juhtimisstandardeid finantsilises, sotsiaalses ja keskkonnavalises raamatupidamises
- **Rahvusvaheline Kaubanduskoda** (www.iccwbo.org/index_sdcharter.asp) – ettevõtete jätkusuutliku arengu harta, mis annab ettevõtetele põhiteadmised keskkonnajuhtimisest
- **Social Venture Network Europe** (*SVN Europe*, www.svneurope.com) – sotsiaalselt ja keskkonnavalaselt vastutustundlikult tegutsevate ettevõtjate ja äriühingite võrgustik

Valitsusvälised organisatsioonid

- **Euroopa Ettevõtte Valitsemise Instituut** (*European Corporate Governance Institute*, www.ecgi.org) – tegeleb peamiselt valdkonnaalaste uuringutega ning erinevate osapoolte vahel arutelude algatamisega, ühendades majandus-, õigus-, finants- ja juhtimisalaseid spetsialiste
- **Human Rights Watch** (www.hrw.org) – ülemaailmne inimõiguste kaitsmisega tegelev ühendus
- **International Alert** (IA, www.international-alert.org) – Suurbritannia valitsusväline organisatsioon, mis püüab tugevdada inimeste võimet konfliktisituatsioonides rahu säilitada ning hõlbustab dialoogi valitsuste, ELi ja ÜRO tasanditel
- **Rahvusvaheline Ettevõtte Valitsemise Võrgustik** (*International Corporate Governance Network*, www.icgn.org) – liit, mis vahendab informatsiooni ja erinevaid vaateid ettevõtte haldamise kohta ning töötab välja ettevõtete haldamise juhendeid
- **Transparency International** (www.transparency.org) – riikliku ja rahvusvahelise korrupsiooni vastu seisev organisatsioon

Ettevõtte tegevusjuhendid

- **Amnesty Internationali rahvusvahelised inimõiguste põhimõtted ettevõtjatele** (*Amnesty International's Human Rights Principles for Companies*, www.amnesty.org) – rahvusvaheline koodeks, mis kohustab ettevõtjaid kaitsma inimõigusi ning järgima mitmeid tööstandardeid oma tegutsemisriikides üle maailma
- **Caux' ümarlaua äripõhimõtted** (*Caux Round Table Principles for Business*, www.cauxroundtable.org) – rahvusvaheline ettevõtte ühiskondlikule vastutusele suunatud tegevusjuhend
- **Eetilise Kaubanduse Algatus** (*The Ethical Trading Initiative*, ETI, www.ethicaltrade.org) – Suurbritannia jaekaubandusettevõtete, tarbekaupade tootjate, mittetulundusühenduste, ametiühingute ja valitsuse koostöös välja töötatud tegevusjuhend
- **Euroopa eetilise tootmise ja tarbimise algatus** (*European Initiative for Ethical Production and Consumption*, IEPCE, iepce.org) – ühiskonna- ja majandustegelaste foorum, mille eesmärgiks on edendada eetilist tootmist ja tarbimist
- **Rahvusvahelised Sullivani põhimõtted** (*Global Sullivan Principles*, www.thegsp.org) – Leon H. Sullivani poolt kirja pandud põhimõtete kogum, mille eesmärgiks on suunata ettevõtte ühiskondlikku, majanduslikku, poliitilist ja keskkonnastrateegiat
- **Rahvusvaheline Vabakaubandusühenduste Liit. Töötajaõiguste põhikoodeks** (*International Confederation of Free Trade Unions Basic Code of Labour Practice*, www.icftu.org/displaydocument.asp?Index=991209513&Language=EN) – töötajate õigusi kajastav näidisreeglistik aastast 1997
- **Sotsiaalaruandluse kohustuse standard 8000** (*Social Accountability 8000*, SA 8000, www.cepaa.org/SA8000/SA8000.htm) – ettevõtte ühiskondliku vastutuse standard, mille käivitas 1997. aastal Majandusprioriteetide Akrediteerimise Agentuur (*Council on Economic Priorities Accreditation Agency*, CEPAA), millest nüüdseks on saanud *Social Accountability International* (SAI). Suunatud eeskätt lapstööjõu, ühinemisevabaduse, tööpäeva pikkuse ja palga suuruse küsimustele. Standardi väljatöötamise aluseks on ISO 9000 ning see hõlmab ka vastavate audiitorite akrediteerimist ning sõltumatut jälgimist ja hindamist
- **Tegevusjuhendid** (www.codesofconduct.org) – kodulehekülg, mis annab ülevaate erinevatest koodeksitest ning nende sätetest, toetajatest ja mõjudest ettevõtte toimimisele
- **Töötajatesse investeerijate standard** (*The Investors in People Standard*, www.iipuk.co.uk) – Suurbritannia kvaliteedistandard, mis käsitleb häid praktikaid ettevõtte edukuse suurendamisel töötajatesse panustamise kaudu

- **Rõivatööstuse tööhõivepraktika "puhaste riiete kampaania" koodeks** (*Clean Clothes Campaign Code of Labor Practices for the Apparel Industry*, www.cleanclothes.org/codes/ccccode.htm) – rõivatööstusettevõtetele suunatud töötajastandardite ning nende rakendamise hindamissüsteem

Sotsiaalsed märgistused

- **Euroopa Õiglase Kaubanduse Assotsiatsioon** (*European Fair Trade Assotiation*, www.eftafairtrade.org) – Euroopa õiglase kaubanduse organisatsioonide liit, mis impordib õiglase kaubanduse tooteid majanduslikult ebasoodsates oludes olevatelt tootjatelt Aafrikast, Aasiast ja Ladina-Ameerikast
- **Max Havelaar** (www.maxhavelaar.nl) – Hollandi fondi poolt väljastatav õiglase kaubanduse märgis, mille eesmärk on võimaldada kolmanda maailma talupidajatele ning töötajatele ligipääsu rahvusvahelisele kaubandusele (1986)
- **Rahvusvaheline Alternatiivse Kaubanduse Liit** (*International Federation of Alternative Trade*, IFAT, www.ifat.org) – tootjate ja alternatiivse kaubanduse organisatsioonide liit
- **Raettvisemarkt** – Rootsi õiglase kaubanduse märgistus
- **Shared Interest** (www.shared-interest.com) – võrgustik, mis tegeleb õiglase kaubanduse äriliste ning hariduslike küsimustega
- **Transfair International** (www.transfair.org) – EFTA ja Transfair on Saksamaa õiglase kaubanduse märgistused
- **Õiglase Kaubanduse Märgistuste Organisatsioon** (*Fairtrade Labelling Organizations International*, FLO, www.fairtrade.net) – ühendus, mille eesmärgiks on koordineerida rahvuslikke õiglase kaubanduse alaseid algatusi, tutvustada õiglase kaubanduse märgist ning järelvalvesüsteemi. Riiklikud üksused võtavad endale vastutuse õiglase kaubanduse edendamise ning turunduse eest
- **Õiglase kaubanduse märk** (*The Fairtrade Mark*, www.fairtrade.org.uk/resources_download_the_mark.htm) – õiglase kaubanduse märgis, Fairtrade'i fond tähistas tooteid, mis vastasid õiglase kaubanduse rahvusvahelistele nõuetele ning püüdis parandada kolmanda maailma tootjate kauplemistingimusi, Algne "F"-tähis on nüüd asendatud "FAIRTRADE"-ga

Sotsiaalne aruandlus

- **AccountAbility 1000** (AA1000, www.accountability.org.uk) – Suurbritannia ühiskondliku ja eetilise vastutuse instituudi poolt 1999. aasta novembris väljatöötatud standard, mis mõõdab ettevõtete sotsiaalseid ja eetilisi tulemusi
- **Rahvusvaheline Aruandlusalgatus** (*Global Reporting Initiative*, GRI, www.globalreporting.org) – koostöö kolmikmõõtmel põhineva aruandlusraamistiku kujundamiseks (majandus, looduskeskkond, sotsiaalne keskkond), mida ettevõtted täidavad vabatahtlikult. Algatus kutsuti kokku CERESe (finants- ja keskkonnaorganisatsioonide ning avalike huvigruppide ühendus) ja ÜRO Keskkonnaprogrammi poolt 1997. aastal. 2000. aasta juunis väljastati jätkusuutlikkuse aruandluse juhend
- **Social & Ethical Reporting Clearinghouse** (cei.sund.ac.uk/ethsocial/index.htm) – kodulehekülg, mis sisaldab viiteid sotsiaalse ja eetilise aruandluse, vastavate organisatsioonide ning uuringute lehekülgedele

Ühiskondlikult vastutustundlikud investeeringud

- **Dow Jones Sustainability Group Index** (DJSGI, www.sustainability-index.com) – Dow Jonesi jätkusuutlike ettevõtete indeks
- **FTSE4Good** (www.ftse4good.com) – eetiliselt vastutustundlike ettevõtete indeks, mille koostas FTSE koostöös EIRISe (Eetiliste Investeeringute Uuringute Keskus) ning UNICEFig
- **Sustainable Investment Research International Group** (SIRI) (www.siricompany.com) – SiRi grupp on uurimisorganisatsioonide liit, mille eesmärgiks on vastutustundlike investeeringute arendamine ülemaailmselt
- **UK Social Investment Forum** (www.uksif.org) – Suurbritannia organisatsioonide võrgustik vastutustundlike investeeringute alal